

Hibrus
Nəkwəkwə yame ramvən kimi
nəmə Isrel
Nəgkiarien kwəkwə kape
nəkwəkwə e Hibrus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kiseinein mə pa rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e, in ripəh niniyen nhagin. Yermamə yame rimirai rimipəh nəmien Yesu Kristo, mərig narmamə tiksın yamə mine kimisəm Yesu kimisəvsao kın kimi yermamə yame rimirai nəkwəkwə e. Kini in rirkun nəgkiarien kape Ol Testamen, mine norien kape nəmə Isrel kupan. Tukmə ror Banabas uə Apolos kimirirai nəkwəkwə e, meinai iriu kirkun Nəvsaoyen Huvə kape Yesu, kini iriu mawehuə ye niməhuak. Narmamə tiksın, rikiriə raməsik mə Pol rimirai nəkwəkwə e, mərig rikitawə ripəh nəsikien məknakin meinai ye leta yamə mine Pol rimirai, rimnərəhu-pən nhagin. Mərig nhagin rirkək ye nəkwəkwə e.

?Rimirai ramvən kimi nipa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mine kishatətə ye Yesu Kristo, mərig iriə tiksın kimnharerig-pən tuk norien kape nəri-pənien Loa kape Moses. Tukmə ror iriə khapəh nharkun-huvəyen niprai Nəvsaoyen Huvə.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Ye nipig a, nəmə Isrel tiksın kimisoriah nəmə Isrel yamə mine kashatətə ye Yesu Kristo, misor rikiriə rəpou. Rhuvə mə iriə

tukharkun mə nhatətəyen kapəriə in nəfrakisien, kini Yesu in Kristo yame Kughen rimə tukrher-pə kin.

? Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Ye nīpig a, narmamə tiksın ye niməhuak, rikiriə rəsik mə norien kape nəri-pəniēn Loa kape Moses ye Ol Testamen, in yerpirig rapita norien kape nhatətəyen ye Yesu Kristo. Mərig narimnar ye Ol Testamen in nuhpikinien əmə kape norien yame Yesu rimnor. Rəmhen kin temple in ramor nuhpikinien ye Nanmın kape Kughen yame ramarə yerkitawə; kini Sabat in ramor nuhpikinien ye napisien yame Kughen tukrivəhsi-pə kimi ətawə ye rao ye neai; kini norien kape niviyen nitə in ramor nuhpikinien ye nitaw Yesu Kristo yame rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kimirai nəkwəkwə e mə narmamə tuksəm mharkun mə Yesu Kristo In yerpirig rapita narimnar fam, rapita profet minə, mine agelo minə, mine Moses, mine Eron, mine pris minə kupan. Nhatətəyen ye Yesu Kristo in rhuvə pik rapita nəripəniēn Loa kape Moses. Ror məkneikin meinai narimnar fam ye Ol Testamen rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini nimhəyen kafan in rəmhen tuk nirisinien norien has kape narmamə.

Kristo rimnor əpu Kughen kimi ətawə

¹ Apa kupan, Kughen rimivəhsi-pən nəgkiarēn kafan kimi profet minə ye nīpig pisin pisin minə, mine swatuk pisin pisin minə, kimnhani-pən tuk riptawə minə. ² Mərig taktakun ai kitawə kwəsəviə-pən tuk Nīpig Kwasig, kini Kughen raməgkiar atuatuk əmə kimi ətawə kin Tini. Tini a Kughen

rimirpen in mə tukror neiai mine tokrei tanə, mirpen In mə tukmə ror infamien, narimnar fam, rəmir tukun. ³ Tini e In nikhakien kape nihuvəyen mine nəsaninien kape Kughen. In rhai atuatur rimni ye narimnar fam. In mampik ətəəkən narimnar fam ye nəsaninien kape nəgkiarien kafan. Nipig In rimamhə tuk nəspir-tayen norien has kapətawə, In rimavən ye rao ye neai məkwətə-pən ye nikar Kughen Yermaru matuk.

Ji Kughen e In yerpig rapita agelo minə

⁴ Kughen rimivəh-si haktə Tini e, kini In yerpig rapita agelo minə rəmhen kin mə nhag e yame Kughen rivəhsi-pən kimin in yerpig rapita nhag agelo minə fam. ⁵ Kughen ripəh nini-pənien tuk agelo kirik kafan mīmə,

“Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatur.” (*Sam 2:7*)

Mərig in rimnəgkiar məknakin kimi Yesu. Kini Kughen ripəh nini-pənien tuk agelo kirik mīmə,

“Yo rimim atuatur,

kini ik nakuauə narik.” (*Sam 2:7*)

Mərig In raməgkiar məknakin kimi Yesu.

⁶ Meinai nipig Kughen rimnher-pən kin Nimrin Nupan kafan ruə ye tokrei tanə, kini In mamni mīmə,

“Pəh agelo m-fam kafan tuksəgnəgin In.” (*Dut 32:43*)

1:2: Sam 2:8, Jon 1:1-3; Kol 1:16 **1:3:** Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4

1:3: Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2 Kor 4:4 **1:3:** Kol 1:17 **1:3:**

Taet 2:14 **1:3:** Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. **1:4:** Efes 1:20-21; Fil 2:9

⁷ Nīpīg Kughen raməgkiar ye nīkarin kape agelo
mīnə mamni mīmə,

“Yo yakamor kafak agelo mīnə kisəmhen kin
nimətag yame ramavən ikin mīnə fam,
mamor kafak wok.

Iriə kisəmhen kin nap.” *(Sam 104:4)*

⁸ Mərig In raməgkiar kimi Tini mīmə,

“Kughen, kafam narmaruyen tukraməmīr rerin,
infamien rikək.

Nakamehuə ye narmamə ye norien yame rat-
uatuk.

⁹ Ik nakorkeikei əmə natuatukien

maməməkin norien iko iko mīnə.

Ror pən, Yo e, kafam atuatur Kughen,

Yo yakamərhū kupan ik, kini ik yerpīrig
rapita ik mīnə tiksin.” *(Sam 45:6-7)*

¹⁰ Kini Kughen ramni-pən mīn tukun mīmə,

“Yermaru. Ye nīrikakunien, Ik nimnor tanimtanə,

Kini Ik nimnor narimnar fam yamə mīne
kasəmīr-pən ye neai kin kwermim.

¹¹ Narimnar fam mīnə e tukharkək,

kisəmhen kin neipən yame tukrəmətīt,

mərig Ik takamarə kape rerin.

¹² Takarakikin narimnar fam ye tokrei tanə mīne

ye neai rəmhen kin yame yermamə rama-
rakikin neipən mətīt.

Takukreikin narimnar fam rəmhen kin yame
yermamə raməviruə kin neipən.

Mərig Ik nakpəh nəviruəkinien,

Kini Ik nakamarə kape rerin.” *(Sam 102:25-27)*

¹³ Kini pəh nien mə agelo e yame Kughen rimini-
pən nəgkiarien tukun e mīmə,

“Ik əkwətə-pə ye kwermik matuk,

Meriaji nīpīg jakor ik takehuə ye tikmīr kafam
mīnə.” *(Sam 110:1)*

¹⁴ Mərig agelo mīnə, iriə yorwok mīnə əmə. Iriə nanmīn yamə mīne Kughen ramher-pə kīn mə tuksarha huvə tuk narmamə yamə mīne In ravəh mīragh əriə.

2

Narpīnien aikīn kape narmamə yamə mīne kasor təvhagə has

¹ Yesu In yerpīrig pīk, ror pən, rhuvə mə kitawə tuksətərig huvə kīn naha nhagin yame kwəsərig ta, tamə kitawə kisəpəh nəgkiarien mīnə a mhavən isok. ² Nəgkiarien yame agelo mīnə kīnmhāni-ərav-pən tuk rīptawə mīnə, in nəfrakisien, kīni narmamə tukhavəh narpīnien tuk nəsikien Loa mīne nəpəhyen narīmīnar yame Loa ramni. ³ Ror pən, tukmə kitawə kasor nar apnapīg əmə ye nəgkiarien huvə yame ramni swatuk yame Kughen ravəh mīragh ətawə iran, to khapəh nisaptayen kīn narpīnien. Nivəh-mīraghien e, Yesu Yermaru rīmīnəkupan mīni-ərhav, kīni narmamə mīnə tiksīn kīmīsərig, mīshajoun ətawə kīn, mə in nəfrakisien. ⁴ Kīni Kughen ramrīpīn nəgkiarien a mamor nīmītətien mīnə, mīne nar apsipīs mīnə, mīne norien pīsīn pīsīn yamə mīne kasor narmamə kisəm kisakur, mīvəh-si-pən nəsanīnien kīmi naha yermamə yame rorkeikei ye Nanmīn Kafan tuk norien wok, mamhajoun mə nəgkiarien a in nəfrakisien.

2:1: Rom 11:22

2:2: Wok 7:53

2:3: Hib 10:28-29; 12:25

2:4: Mak 16:20

Yesu rimauə mivəh-si-əhu In rəmhen kin yermamə apnapig əmə

⁵ Pa rimə agelo minə tuksarmaru ye tanə vi yame tukripiuə, yame yakamni e taktakun,* ⁶ meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen yermamə kirik rimini-pən tuk Kughen mimə,

“Narmamə iriə nar apnapig əmə,

mərig Ik, nakipəh nəruginien əriə, rikim raməsik əriə,

kini Ik nakamarha huvə tuk narmamə mifam.†

⁷ Nimivəhsi-əhu ji yermamə, agelo minə yerpilig rapita, mərig kape nipig kwakwə əmə.

Mivəhsi-pə narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimin.

⁸ Kini Ik mivəh-si-pən nehuəyen kimin mə tukrarmaru ye narimnar fam.”

(Sam

8:4-6)

Nəgkiarien e yame ramni mə tukrarmaru ye narimnar fam, nipran e mə nar kirik rikək yame in ripəh narmaruyen iran. Mərig taktakun ai khapəh nisəmien mə ramarmaru ye narimnar fam, ⁹ mərig nar kirikianə əmə kitawə kasəm. In e, Yesu, yame “Kughen rimivəhsi-əhu In, agelo minə yerpilig rapita, kape nipig kwakwə,” mərig taktakun ai, Kughen “rivəhsi-pən narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimi Yesu” meinai In rimivəh nəmhəyen mimhə tuk ətawə. Əwəh, ye nihuvəyen kape Kughen, Yesu rimamhə tuk narmamə m-fam ye tokrei tanə.

* **2:5:** Nəmə Isrel rikiriə rimməsik mə agelo minə kasarmaru ai taktakun ye tanimtanə. Əmru Dut 32:8. † **2:6:** Gris ramni mə “Ik nakamarha huvə tuk ji yermamə.” **2:8:** Jen 1:26; Rev 20:4,6; 22:5 **2:9:** Fil 2:8-9

¹⁰ Kughen rimmnor narimnar fam; kini narimnar fam, kafan əmə. Kini rhuvə əgkap mə In rimmnor Yesu, yame rimməkupan mhotei swatuk tuk nivəh-miraghien narmamə, mamərig nəmhəyen ye nimhəyen, mə tukruə yemə atuaturuk kape nikipik-ofuginien ji Kughen minə khapsaah tukhavəh nimraghien rerin.

¹¹ Yesu e yame ramərəhu karin narmamə mə iriə nəmə atuaturuk kape Kughen, mine narmamə yame In ramərəhu karin əriə, iriə min, rimmriə kirikianə. Ror pən, In rirəh naurisien tuk nokranien kin əriə mə piauni minə mine nowini minə. ¹² Mamni-pən tuk Kughen mimə,

“Yo jakni-ərhav-pən nhagim tuk piak minə mine nowinik minə.
Jakəni nipei mivəhsi-haktə Ik ye nimri mirh.”
(*Sam 22:22*)

¹³ Mamni min mimə,
“Jakni nəfrakisien iram.” (*Aes 8:17*)
Kini mamni min mimə,

“Yo e, kimawə kwajikovə yamə mine Kughen rimmivəhsi-pə əriə kimi Yo.” (*Aes 8:18*)

¹⁴ Kwajikovə minə e yame Yesu ramni əriə, iriə narmamə əgkap - niprairiə mine nitawriə aikin. Ror pən, Yesu tukraməkeikei muə ye tokrei tanə, nipran mine nitawin rəmhen kin yermamə, meinai yermamə əgkap rirkun nimhəyen. Kini nimhəyen kafan rimmoriah Setan yame in ramehuə ye kwənmhan kape

2:10: Rom 11:36 **2:10:** Hib 2:17; 4:15; 5:8-9 **2:10:** Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hib 2:7 **2:11:** Hib 13:12; Efes 5:26 **2:11:** Mat 28:10 **2:14:** Jon 1:14

nimhøyen. ¹⁵ Narmamə kamhagin kin nimhøyen, kini niginien kapəriə ramarkis ətərəkin əriə ye nipig m-fam, rəmhen kin yame iriə slef minə kape niginien. Mərig Yesu In rimamhə mə tukririsin əriə. ¹⁶ Kitawə kharkun huvə mə pəh nien mə In rimauə mə tukrasitu ye agelo minə, mərig, “In rimauə mə tukrasitu irətawə e kwənərəus kape Ebrahim.” *(Aes 41:8-9)*

¹⁷ Yesu tukrəkeikei muə nipran mine nitawin rəmhen kin yermamə, mə tukruə rəmhen kin pi-auni minə mine nowini minə ye narimnar fam, mə In rirkun nuəyen hae pris kapətawə mamor wok kape Kughen, mimhə, nitawin raiyu mamor swatuk kimi Kughen tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has kape narmamə. Ror pən, rikin rehuə tuk ətawə, kini kitawə kharkun nisətəgtəyen iran. ¹⁸ Meinai In min, In rimirəhpikin nipig əutən ye nipig yame Setan rimivəhsi-pən vəhsi-pən kimin, kini ye norien kirikianə əmə min, nipig Setan ravəhsi-pən vəhsi-pən kimi narmamə ai tak-takun, kini Yesu rirkun nasituyen irəriə.

3

Yesu In yerpirig rapita Moses

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kughen rimnokrən kwis kin ətawə-m kimiə mə tukhavən ye rao ye neai, mərəhu karin ətawə mə kafan narmamə minə. Meinai Yesu ramasitu məknakin irətawə, rikimiə tukraməsik pik Yesu a, In

2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 **2:15:** 2 Tim 1:7 **2:16:** Aes 41:8-9; Luk 3:8 **2:17:** Fil 2:7; Hib 2:10; 4:15; 5:1,8-9 **2:17:** Hib 5:2 **2:18:** Hib 4:15 **3:1:** Rom 8:28

apostol mine hae pris kape nhatətəyen kapətawə.
² Kughen rīmivəh-si haktə Yesu mə In tukror wok e, kini In rīmnor nəkwai Kughen ye narīmnar m-fam, rəmhen kīn yame Moses kupan rīmnor nəkwai Kughen ye kafan wok minə fam,
 “In mamarha huvə tuk nimə kape Kughen, in e narmamə kape Kughen.” *(Nam 12:7)*

³ Iriu kwis kīmīwor nəkwai Kughen, mərig ratuatuk mə tukəgnəgin Yesu rapita Moses, rəmhen kīn yame kaməgnəgin yermamə yame ravhirəkin nimə rapita nimə yame ravhirəkin. ⁴ Kini nimə minə fam, narmamə kamhavirəkin. Mərig Kughen rīmnərəhu-pə narīmnar m-fam. ⁵ Moses in yor-wok kīrik ye nəkwai nimə kape Kughen, yame ramor nəkwan, mamarha huvə tuk nimə kafan-in e narmamə kape Kughen minə. Kini narəyen kape Moses in ramor nuhpikīnien kīn narīmnar yame Kughen tukripihajoun kwasig. ⁶ Kristo, In min rīmnor nəkwai Kughen. Mərig pəh nien mə In yor wok əmə kīrik rəmhen kīn Moses. In Tini, kini In ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye kafan nimə. Kini tukmə kitawə kasətgah, misarkut mə tuksərer tīmtim tuk nar yame kitawə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə iran, kini misagien tukun, kini nəfrakisien mə kitawə e, narmamə kafan, kitawə kisəmhen kīn kafan nimə.

Taksəriṗ tim tim əmiə minə ye nhatətəyen kapəmiə

⁷ Ror pən, pəh kisəri-pən nəgkiarīen yame Nanmin kape Kughen ramni mīmə,
 “Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kīn kafan nəgkiarīen,

⁸ mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik,
rəmhən kīn rīpmiə minə kimisor məknakin kupan,
misəsik nəkwai Kughen nīpig kimnharap
əsīgəvin Kughen ye tipəvsik.

⁹ Kughen ramni mə,
‘Ikin aikin a, rīpmiə minə kimisəkeikei kimi Yo
mhamə tuksəm-ru kafak nəsaninien,
nar apnapig iriə kimisəm nīmtətien yamə
mine yimnor ¹⁰ mivəh newk foti.

Kini Yo jakor niemhaa kimi əriə, mamni mimə,
“Rīkiriə ramvən isok tuk Yo nīpig m-fam,
misəpəh swatuk kafak.”

¹¹ Niemhaa rīmnhai Yo, yimivəh kwəsu mimə,
“Iriə e to khapəh nhavəniən a ikin yame
jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən
misapis ikin.” ’ ’* *(Sam 95:7-11)*

¹² Piak minə mine nowinik minə, takasərig
əmiə tuk nar e. Sor mə rīkimiə tukripəh na-
hasiən mor əmiə nakamir ye kapəmiə nhatətəyen
mhaukreikin-pən əmiə tuk Kughen yame Ram-
ragh. ¹³ Mərig nīpig m-fam, tukmə nakhavəh
kwənmhaan tukun, takasəkeikei mhavəhsi-haktə
nərigiən kapəmiə minə pəh təvhagə has tukripəh
neikuəyen irəmiə, mamor kapəmia kapə riskai,
mamor min nakhapəh nisərigiən nəgkiariən kape
Kughen. ¹⁴ Meinai tukmə kitawə kisərer tim

* **3:11:** Ol Sam 95 raməvsao kīn kaha tu yamə mine Moses
rimikīr-yərhav əriə apa Ijip. Kimnisarə ye tipəvsik, mhamə ta mə
Kughen rīmnəpəh əriə, misarar, mhani hah Kughen. Kini Kughen
rimivəh-si-pən narpinien kimi əriə tukun, mimə iriə to khapəh
nhavəniən misarə apa tanə huvə yame In rimirpen ta mə kape nəmə
Isrel. Nakəm stori iran ye Eks 17:1-7, Nam 14:1-30, mine Nam
20:1-13.

tim miseriaji-pən infamien, mishatətə ye Kughen rəmhen əmə kin yame nipig kimishatətə pə pə əmə iran, in e ramhajoun-pən mə kitawə kisor wok kwis kitawə Kristo. ¹⁵ Rəmhen kin yame kwəni ta kimə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien,

mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik rəmhen kin rīpmiə minə kimisor, mhavəhsi-pən nimetairiə kimi Yo.”† *(Sam 95:7-8)*

¹⁶ ?Kini ni-pa mine kimisərig pawk nəgkiarien kape Kughen mhapəh nisorien? Iriə e Moses rimikir ərhav əriə apa Ijip. ¹⁷ ?Ni-pa minə e kimisor Kughen niemhaa rhai mivəh newk foti? Iriə e nəmə kimisor norien has, kini mhamir mhamhə apap ye tipəvsik. ¹⁸ ?Kini ni-pa minə e Kughen rīmnəgkiar irəriə, mivəh kwəsu mə iriə to khapəh nhavəniən ikin Kughen ravəhsi-pən napisien kimi narmamə ikin? In rīmnəgkiar ye narmamə yamə mine kimisəsik nəkwən. ¹⁹ Kini kitawə kisəm mhamə iriə kimiseinein nivəniən ikin kamapis ikin meinai kīmnhapəh nishatətəyən iran.

4

Ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin

¹ Mərig kitawə e, Kughen rīmirpen mə kitawə tukharkun nhavəniən ikin kavəh nīmraghien tuk Kughen ikin. Kini promes e, raməmir hanə, maməhitə tuk ətawə. Ror pən, pəh kitawə tukasərig ətawə, kini mhagin, tamə kitawə kirik

† **3:15:** Raməvsao min kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. **3:16:** Nam 14:1-35 **3:17:** Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13

ripəh nivəhyen nimirghien a. ² Meinai kitawə kwəsərig ta Nəvsəoyen Huvə mə Kughen rimnor apnəpeinə ye ikin kirik tuk nimirghien kapətawə, rəmhen kin yame kaha kapətawə minə kwəsərig ta.* Mərig nəgkiarien a ripəh nasituyen irəriə meinai iriə kimisərig əmə, mhapəh nishatətəyen iran. ³ Meinai kitawə yamə mine kishatətə iran mharkun nhavəniyen imə, ikin kavəh nimirghien tuk Kughen ikin. Mərig ye nikarin kape narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen iran, Kughen ramni mimə,

“Niemha rimnhai Yo, yimivəh kwəsəsu mimə,

‘Iriə e to khapəh nhavəniyen a ikin jakvəhsi-pən napisien kimi narmamə ikin.’ ” *(Sam 95:7-11)*

Kughen rimnor tokrei tanə, ai minor apnəpeinə pawk ta ye kwənmhaan kavəh nimirghien tukun ikin, mərig rimini-əhu kaha tu minə mə tukhapəh nhavəniyen aikin. ⁴ Kitawə kharkun mə rimnor apnəpeinə ta ye kwənmhan kape napisien, meinai Nəkwəkwə kape Kughen raməgkiar ye Sabat mimə,

“Kughen rimnor ta narimnar ai, kini ye nipig yame ror seven kin, In rapis mipəh norien narimnar.” *(Jen 2:2)*

⁵ Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni min nəgkiarien pisin kirik mimə,

“Iriə e to khapəh nhavəniyen a ikin yame jakvəhsipən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” *(Sam 95:11)*

* **4:2:** In ikin e, raməvsao kin kaha minə iriə Moses kimiseriwək apa ye tipəusik.

⁶ Ror pən, ikin kavəh nımraghien tuk Kughen ikin a, in raməmır hanə mə narmamə tukhavən ikin. Mərig narmamə kupan tıksin yamə mine kimisərig Nəvsaoyen Huvə, kimisəpkərhav ye kwənmhaan kavəh nımraghien ikin, meinai kimisəsik nəkwai Kughen. ⁷ Kini ror tu kwənmopin, Kughen rımnərəhu-pən nıpig kirik min tuk nıvənien ikin kavəh nımraghien tukun ikin. Nıpig ai, in e taktəkun. Kughen rımını ta ye nəkwəkəwə kape King Deved nəgkiarieren e yamə yakwərai ta mımə,

“Taktəkun əmə, takasəkeikei misətərig kın kafan nəgkiarieren,

mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik.”

(Sam 95:7-8)

⁸ Rikimiə tukrəsik-ru kwən e Josua kupan. To Josua rıpivəhsi-pən napısien kimi əriə ye nıpig in rımikır əriə mhavən Kenan, Kughen to rıpipəh nını-pən-minien mə tukrərəhu nıpig kirik kape nıvənien ikin kavəh nımraghien tukun ikin.† ⁹ Kini ror məkneikin, In rımını nıpig pısın kirik min, nıpig a raməmır hanə tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mhavəh nımraghien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rımnapis ye kafan wok minə kupan, ye Sabat. ¹⁰ Meinai yermamə yame ramvən imə mə tukrívəh nımraghien e, in tukrapıs ye kafan wok rəmhen kın yame Kughen rımnapis ye kafan wok kupan.

¹¹ Tuk nar ai, kitawə tuksarkut pik mhamə tukhavən imə mhavəh nımraghien e. Rıpəh nihuvəyen mə kitawə kirik tukrəri-pən norien

† **4:8:** Stori e raməmır ye Dut 31:7; Jos 22:4. **4:10:** Jen 2:2; Hib 4:4

kape nāmə kupan yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen mamhamir. ¹² Meinai nəgkiarien kape Kughen, in ramragh mamor wok. In rəmhen kin nao yame resrə ye nikarin mir. In rirkun nəripraiyen mor əpu nətərigien minə mine rikin pişin pişin ye narmamə, rəmhen kin yame nao ramhoprai nikəkri jir mamor əpu ikin rirpin ikin mine nunu. In rirkun nəkirien nətərigien minə mine riki yermamə minə. ¹³ Kughen raməm narimnar fam ye tokrei tanə rəmhen kin yame kimnərai kwəskwəh kəpəkir kin, kaməm fam. Kini kitawə tukasəkeikei mhani-ərhav fam əgkap narimnar yamə mine kimisor kimi Kughen.

Yesu In rimauə hae pris yame rhuvə rapita, meinai nar apnapiğ mə In Kughen, mərig rimauə ye tokrei tanə

¹⁴ Ror pən, pəh kitawə tukharaptərakin tim tim nhatətəyen kapətawə yame kitawə kamhani-ərhav, meinai kitawə kharkun mə kapətawə aikin hae pris yame In rhuvə pik. In e, Yesu, Ji Kughen, yame ruavən ta apa ye rao ye neai. ¹⁵ Meinai kapətawə hae pris, In pris kirik yame rirkun huvə rikitawə, mirkun mə kitawə khapəh nisəmhenien. In rirkun məkne meinai narimnar fam yame kamharap əsigəvin ətawə ye nimraghien kapətawə kwənharap əsigəvin ta In ye kafan nimraghien. Mərig nar kirikianə əmə e, In rimipəh norien təvhagə has. ¹⁶ Tuk nar ai, pəh kitawə tuksətgh

4:12: 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Rev 19:13-15; Jon 12:48 **4:12:** Aes 55:11; Jer 23:29 **4:12:** Efes 6:17 **4:12:** 1 Kor 4:5 **4:13:** Rev 2:23 **4:14:** Hib 7:25

tuk nívānien ipakə tuk jea kape King e yame ramautə-pə kin kafan nīhuvəyen kimi ətawə. Kini ikin aikin a, In rikin tukrehuə tuk ətawə, kini mivəhsi-pə nīhuvəyen kimi ətawə yerkin agien, ye nīpig əutən minə.

5

¹ Kitawə kharkun mə nīpig m-fam Kughen ramripen yermamə kirik ye narmamə mivəhsi-haktə in mə tukruə hae pris, mə in swatuk kape narmamə tuk nívānien tuk Kughen. In ravəhsi-pən atuə kin narimnar kapətawə kimi Kughen, kini in mavi nitə tuk kapətawə norien has minə. ² Kini hae pris in min in yermamə rəmhen kin ətawə, in ramor rimar əmə tuk narmamə, nar apnapig iriə kiseinein əgkap nar yame ratuatuk, misapta kin swatuk. In ramor rimar tuk əriə meinai in min ripəh nəmhenien, ³ mamor təvhagə has. Kini maməkeikei mivi nitə tuk təvhagə has kafan mine kape narmamə.

⁴ Kini kwən kirik to ripəh nívəhsi-haktə-atukien in mə in hae pris. Nikam. Kughen tukraməkeikei mokrən kin kafan kirik yermamə mə tukror wok e, rəmhen əmə kin yame rimnokrən kin Eron kupan mə in pris kirik. ⁵ Ror pən, Kristo rimipəh nívəhsi-haktə-atukien In mə In hae pris. Mərig Kughen rimirpen In, kini mini-pən tukun mimə, “Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatuk.” (*Sam 2:7*)

⁶ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rimni min mimə,

4:16: Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hib 9:5 **5:1:** Hib 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 **5:2:** Hib 2:17-18 **5:3:** Hib 4:15; 7:28 **5:3:** Lev 9:7; 16:6-15; Hib 7:27; 9:7

“Ik pris kirik nakəmhen kin Melkisedek kupan,
 Kini Ik takamor wok kape pris kape rerin.”
(Sam 110:4)

⁷ Ye nımraghien kape Yesu ye tokrei tanə e, In rımnaməhuak kimi Kughen, mamasək apomh, nehe nımrin rımnaiyu kini mamaiyoh kin nasituyen kimi Kughen yame rirkun nivəh-mıraghien In ye nımhəyen. Kini ramsiai Kughen, marar mamor nəkwən. Tuk nar ai, Kughen rımnərig In. ⁸ Nar apnərig mə Kristo in Ji Kughen, mərig rımnərig nəmhəyen. Nəmhəyen yame In rımnərig rımnhajoun in kin norien nəkwai Kughen, ⁹ kini rımauə yemə atuatur, kini mor swatur kape nivəh-mıraghien kafan narmamə yamə mine kasor nəkwən. Mampik huvə əriə kape rerin. ¹⁰ Kini Kughen rımivəhsi-pən nhag e kimin mımə In hae pris rəmhen kin kwən a Melkisedek kupan.

Takhəpəh nhamirien

¹¹ Kimawə yakhavəh nəgkiarieren rehuə mə jakhani-pre tuk əmiə, mhamə Yesu In hae pris rəmhen kin Melkisedek kupan. Mərig rəutən pik tuk nhopraiyeen nəgkiarieren m-fam tuk əmiə, meinai kimiə naksarpah pik tuk nərigien nar kirik mharkun. ¹² Kimiə nımishatətə tu pik, kini rhuvə mə kimiə takpihauə ta nəmhajoun minə kape nəgkiarieren kape Kughen. Mərig nıkam, kimiə naksəpəh. Kini taktakun ai, tukaməkeikei kamhajoun min əmiə, ririkakun min ye nuknei nəgkiarieren minə kape Kughen. Nəfrakisien

5:7: Luk 22:42 **5:7:** Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

5:8: Fil 2:6-8 **5:10:** Sam 110:4; Hib 5:6

e, kimia nakwəsehua ta mə taksən nəviginiien skai, mərig naksəmhen əmə tuk nəmahyen. ¹³ Mərig narmamə yamə mine kasəmaah hanə, iriə kwajikovə əmtəmtə minə - khapəh nhavəs-huvəyen nirkunien tuk swatuk yame ratuatuk. ¹⁴ Mərig nəviginiien skai ne narmamə yamə mine kapəriə nirkunien ruəmruə ta, mamhawhai-pən nətərigien kapəriə mə tukharkun yame rahas mine yame rhuvə kini masor yame rhuvə in əmə in əmə.

6

¹ Ror məknei, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misarkut pəh rikitawə rimruə; pəh khapəh nharerig-pəniien tuk nuknei nhajounien kape Nəgkiariien Huvə kape Yesu Kristo yame kwəsərig ta. To khapəh nhavirəkin-əməyen nuknei nimə nipiğ m-fam. In e, tukhapəh nhani-əməyen mə narmamə tukasəkeikei misəpəh swatuk yame ramkir-pən əriə ye nimhəyen, mamhani nəfrakisien ye Kughen. ² Kini pəh khapəh nishajounien nar kirikianə əmə rəmhen kin baptaes, uə norien kape nərəhu-pəniien kwermi jir ye kapən kapə yermamə məhuak tukun, uə nipiğ yame narmamə tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə, uə nipiğ yame Kughen tukrivəhsi-pən narpiniien rerin kimi narmamə. ³ Nikam. Pəh Kughen tukrasitu irətawə mor ətawə kharkun fam.

⁴⁻⁶ Mərig narmamə tiksın kwənhauə ta ye nikhakien, mwəsən əsigəvin ta nəviginiien yame

ramsip-pən ye rao ye neai, minhavəh ta Nanmin kape Kughen yerkiria mine nihuvəyen ye Nəgkiarien kape Kughen, mwəsəm ta nəsaninien kape narmaruyen kape Kughen yame tukripiuə, məkneikin, mhamir misəpəh. Kini swatuk rirkək tuk əria tuk nararien ye nərigien kapəria tuk nīrerig-pəyen tuk Kughen. Meinai iria kwəsəripən swatuk kirikianə kape narmamə yamə mine kimisəsik-pən Ji Kughen ye nai kamarkwao kin, misarh iakei iran ye nimri mirh.

⁷ Nimoptanə yame ravəhs-huvə nəhig yame ramip nipig m-fam, mamor nəviginien ramor kwənkwan, nimoptanə a ravəh miragh narmamə yamə mine kasəsim aikin a. Kini Kughen ravəhsipən nihuvəyen iran. ⁸ Mərig nimoptanə yame nar huvə kirik rirkək iran, mamor əmə kapir-iarpir mine mənvhirik has minə, nimoptanə a ripəh nihuvəyen tuk nar kirik. Kughen ravəhsipən nahasien iran, kini tuk Nipig Kwasig, tukriwaan əru.

⁹ Eh, kimiə yame yaksorkeikei pik əmia. Nar apnapig mə yaksəgkiar məknakin kimi əmia, mərig yakharkun huvə mə kimiə nakhapəh nisəmhenien kin nimoptanə has a. Yakharkun huvə mə kimiə nakamhavəh narimnar minə e yame rhuvə rapita, yame Kughen ravəhsi-pre kimi əmia meinai In rimivəh miragh əmia. ¹⁰ Kughen tukripəh nərukien wok yamə mine nimnasor, meinai Kughen, kafan norien ratuatuk əmə nipig m-fam. Kini In tukripəh norien nar apnapig ye norien huvə kape norkeikeiyen yame nimisor kimin, masor ai taktakun, nipig naksasitu ye

kafan narmamə minə. ¹¹ Yaksorkeikei mə kimiə m-fam takharpin ye norkeikeiyen yame nakasor mamhavən infamien rikək, mə takhavəh nar yame naksərəhu-pən tim tim nətərigien kapəmiə iran.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kimiə taksarpah, mərig yaksorkeikei mə takhavəh norien kape narmamə yamə mine kimisaiyu kupan. Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen kini masor nətərigien kapəriə rapomh. Masor məknakin, taktakun ai, iriə kwənhavəh ta narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə kapəriə.

Promes yame Kughen ramni raməmir rerin

¹³ Nipig Kughen rimini-pən promes tuk Ebrahim, nhag kirik min rikək yame tukrivəh kwəsu iran, meinai nhagin Kughen In yerpig pik rapita nhag minə fam. Ror pən rimivəh atuk əmə kwəsu ye nhagin mimə,

¹⁴ “Yo jakvəhsi-pre kafak nivhuəyen kimik, rehuə. Yo jakor kafam kwənərəus tukripsaah.” (*Jen 22:17*) ¹⁵ Meinai Ebrahim, kafan nətərigien rapomh, in rimivəh narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimin.

¹⁶ Nipig yermamə ravəh kwəsu ye nhag yemehuə kirik kafan, kini kwəsu a ramərkis kafan nəgkiarien ripam. Kini narmamə tukasəkeikei mamhani nəfrakisien ye kafan nəgkiarien. To khapəh nisotgoh-minien tukun. ¹⁷ Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rimivəh atuk kwəsu

6:10: Mat 10:40,42 **6:11:** Hib 3:6 **6:12:** Hib 13:7 **6:12:** Jen 1:3; Rev 13:10; 14:12 **6:12:** Hib 10:36 **6:15:** Jen 21:5
6:16: Eks 22:11

ye nhagin meinai In rorkeikei mə tukror narmamə yamə mine tukhavəh narimnar yame In rimirpen əriə mə tukharkun huvə mə kafan nətərigien tukripəh nukreikinien tuk nipig kirik. ¹⁸ Kughen ravəh kwəsu məkna mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapətawə, yamə mine kimisaiyu ətgin In. Kini pəh kitawə tukharaptəəkən tim tim norien a yame Kughen rimivəhsi-pə ta kimi ətawə, mə kitawə tuksətigətə ye promes minə kafan. Nipig tukmə Kughen rimirpen nar kirik mə tukror, mivəh kwəsu tukun, to ripəh min nukreikinien tuk nipig kirik, meinai,

“Kughen to ripəh neikuəyen nipig kirik.” (*Nam 23:19*)

¹⁹ Kitawə kwəsərəhu-pən tim tim kapətawə nətərigien mə tukhavəh narimnar minə a, ror məkneikin mə in rəmhen kin angka kirik yame ravi tim tim kapətawə nimraghien, mə nar kirik tukripəh nəsuə-əsuəyen kin mivi ta ətawə. Rəmhen əmə mə angka e raməmır hanə apa Ikin Ramərhakə Ikin, apa ye rao ye neai, ikin neipən raməker əswasig ikin. ²⁰ Ikin a, Yesu rimavən atuə kin kapətawə ikin, mə tukrəhitə ye swatuk kapətawə. In ruauə ta rəmhen kin hae pris, rəmhen əmə kin pris e Melkisedek kupan. Kini In ravəh wok e kape rerin.

7

Melkisedek, king kape natuatukien, mine nəmərinyen, mine hae pris yame ramor wok kape

6:17: Rom 4:16 **6:17:** Nam 23:19; Taet 1:2 **6:19:** Fil 3:12
6:19: Lev 16:2; Hib 9:2,3,7 **6:20:** Hib 4:14 **6:20:** Hib 2:17
6:20: Hib 5:16

Kughen

¹ Kwən e, Melkisedek, in king kape Salem, kini in pris kupan kape Kughen yame in Yerpīrig pik.* Kupan, Ebrahim rimavən mamarowagin iriə king minə, kini mapita əriə, kini mīrerig muə. Melkisedek in rimavən məm Ebrahim ye swatuk, kini in maməhuak mamaiyoh Kughen mə tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi Ebrahim. ² Kini Ebrahim rimivəhsi-ta taet ye kafan narimnar mivəh-si-pən kimi Melkisedek. Melkisedek e, nhagin, nīpran e “King kape Natuatukien.” Kini nhag kirik min e, kamokrən kin kimə, King kape Salem, nīpran e ramni mimə, “King kape nəmərinuyen.” ³ Nəkwəkwə kape Kughen ripəh nəvsaoyen kin rimni mine nisini mine kwənərəus kafan. Kini mipəh niniyen nipig yame rimnarha iran, mine nipig yame rimamhə iran. Rəmhen əmə kin yame in rimipəh nimhəyen, in mamor hanə wok kape pris. Ror pən, in rəmhen kin Ji Kughen yame in pris kape rerin.

⁴ Rikim tukramuh-ru Melkisedek in yemehuə kirik. Nar apnapig mə riptawə e Ebrahim in yemehuə, mərig in ramsiai pik Melkisedek mivəh-si-pən kafan nar huvə minə kimin rəmhen kin taet. ⁵ Kitawə kharkun mə ye newk minə fam, nəmə Isrel iriə kasəkeikei mhavəhsi-pən kapəriə taet kimi kwənərəus kape Livae, iriə e pris minə, rəri-pən əmə yame loa ramni. Nar apnapig mə pris minə, iriə min kwənərəus minə kape Ebrahim, mərig nəmə iməriə ikin iriə

* **7:1:** Stori kape Melkisedek raməmīr ye Jen 14:17-20. **7:3:** Sam 110:4 **7:4:** Jen 14:20

kasəkeikei mamhavəhsi-pən taet kimi əriə. ⁶ Mərig Melkisedek e, pəh nien mə in kwənərəus kirik kape Livae. Mərig in ravəh taet minə kape Ebrahim. Kini in mivəh-si-pən nihuvəyen kimi Ebrahim e yame Kughen rimirpen. ⁷ Ratuatuk əgkəp mə yermamə əmə yame in yerpərig tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi yermamə yame in ye tanə. Melkisedek ravəhsi-pən nihuvəyen kimi Ebrahim, ramhajoun pən mə in yerpərig, kini Ebrahim in ye tanə. ⁸ Kini pris yamə mine kamhavəh taet, iriə narmamə əmə yamə mine tukpihamhə. Mərig Melkisedek e, in ravəh taet, kamni kimə in ramragh rerin. ⁹ Livae mine kafan kwənərəus, iriə e kamhavəh taet kape nəmə Isrel, mərig kirkun niniyen mə nipig ripriə Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kafan min kwənərəus, iriə min kimnhavəhsi-pən taet a iriə min, ¹⁰ meinai ye nipig Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kini ai Livae risi-pən ye kwənərəus kape ripni Ebrahim.

Kristo in rəmhen kin Melkisedek

¹¹ Nar apnapig Loa kape Moses ramni mə pris minə tukhasi-pən ye kwənərəus kape Livae, mərig pris minə a kiseinein norien mə narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen. Ror pən, pris min kirik tukraməkeikei muə, yame pəh nien mə in kwənərəus kape Eron mine Livae, mərig in pris rəmhen kin pris a Melkisedek. ¹² Tukmə nipig kimə tukukreikin norien kape nirpenien pris, tukaməkeikei kukreikin min loa. ¹³ Tukaməkeikei

kor məknaikın meinai kitawə kasəgkiar ye Yermaru kapətawə yame risi-pən ye kwənərəus yame rīpəh norien wok kape pris yamə mine khavaan əru nar miragh minə ye tebol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen. ¹⁴ Kitawə kwənharkun ta mə Yesu Yermaru kapətawə in rīmasi-pən ye kwənərəus kape Juda, kīni nīpīg Loa kape Moses raməgkiar kīn wok kape pris minə, pa rīmə raməgkiar ye kwənərəus kape Juda. ¹⁵ Mərig rhuvə əmə, meinai kitawə kharkun mə pris kīrik ruauə ta, yame in rəmhen kīn pris a Melkisedek. ¹⁶ In rīmauə pris, mərig pəh nien mə Loa ramni mə kwənərəus kafan iriə pris minə. In ramor wok kape pris ye nar kīrik yame rəsanin rapita Loa, in e, nəsaninien kape nīmraghien kafan yame infamien rīkək. ¹⁷ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Ik takamor wok kape pris kape rerin.

Ik pris kīrik rəmhen kīn Melkisedek kupan.”

(Sam 110:4)

¹⁸ Kīmnəpəh loa kupan, meinai kafan nəsaninien rīkək, in rīpəh nasituyen ye nar kīrik. ¹⁹ Meinai loa a reinein norien yermamə kīrik mə in ratuatuk ye nīmri Kughen. Kīni taktakun ai, norien pīsīn mīn kīrik yame rhuvə rapita, in ravəh tamhekin, mə kitawə tuksərəhu-pən kapətawə nətərigien iran. Kīni in swatuk kapətawə tuk nīvəniēn ipakə tuk Kughen.

²⁰ Kughen rīmīrpen mə Kristo tukror wok kape pris kape rerin, kīni mīvəh kwəsu mə kafan nəgkiariēn tukrīpam. Mərig nīpīg rīmīrpen pris

7:14: Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Rev 5:5 **7:16:** Jon 1:4; 5:26; Hib 7:25 **7:18:** Rom 8:3; Gal 3:21; Hib 9:9; 10:1 **7:19:** Rom 3:20
7:19: Hib 4:16; 10:22; Jem 4:8

minə tiksin, in rīpəh nīvəhyen kwəsu. ²¹ Mərig Kughen rīmīvəh əmə kwəsu nīpīg In rīmīrpen Yesu mə In pris. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīmə, “Yermaru ravəh kwəsu kīrik,

kīni to kīpəh nukreikīnien nərīgien kafan.

Kīni mīmə,

‘Ik takamor wok kape pris kape rerin.’ ” (Sam 110:4)

²² Nəgkiarien e ramhajoun pən mə promes yame Kughen rīmnor irətawə, yame Yesu rīmnor ruə mor nəfrakisien kīn, in rhuvə pīk mapita promes akwas yame Kughen rīmīni.

²³ Kupan, pris minə iriə khapsaah. Mərig kīrikianə tukramor wok mor wok mīpīmḥə. Kīrik ravəh tamhekīn, mor wok mamvən, mīmḥə. Iriə khapəh nīsorien wok kape rerin. ²⁴ Mərig Yesu, In tukror wok kape pris kape rerin, meinai In ramarə rerin. ²⁵ Ror pən, In rīrkun nīvəh-mīraghien ətawə yamə mīne kamharpīn kītawə min mḥamə tukhavən tuk Kughen, meinai In ramragh rerin, maməgkiar atuə kīn kapətawə kīmi Kughen.

²⁶ Ror pən, In ruauə hae pris yame In rəmhen tuk nasituyen irətawə. In ramərhakə, matuatuk huvə. In rīpəh norien norien has. In ror pīsīn əgkap ye narmamə, meinai iriə kasor norien hah. Kīni In rapita əriə yamə mīne kīsarə apa ye rao ye neai. ²⁷ In ror pīsīn ye hae pris minə tiksin. Nīpīg m-fam, iriə tukasəkeikei mīsəkupan mḥavi nītə tuk təvhagə has yame iriə atuk kīmīsor, kwasīg ikin, kīpīhavi nītə tuk təvhagə has kape narmamə

7:22: Luk 22:20; Hib 8:6; 12:24 7:25: Rom 8:34; 1 Jon 2:1

7:26: Hib 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 7:27: Lev 9:8; 16:6,

minə tiksın. Mərig nıpiğ Yesu rımneighan kın mə tukor sakrefaes ye kafan nımraghien, mıkırikianə əmə, in rəmhen məkwakw. ²⁸ Loə in ravəhsi-haktə pris yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig kwəsü kape Kughen, yame rımikwasıg kın loə, in mivəhsi-haktə Tini e yame rhuvə məmhen tuk norien wok e kape rerin.

8

Yesu in hae pris in rhuvə rapita narmamə yamə mine kımisor wok kape hae pris kupan

¹ Nuknei nəgkiarieren yame yakamhani in e: Kapətawə kırık aikın hae pris yame ror məkna. In rınəkwətə ta ye kwermi Kughen Yermaru matuk apa ye rao ye neai. ² In mamor wok apa İkin ramərhakə İkin ye rao ye neai. In e Nımə Tapolen əfrah yame Kughen rımıvi, pəh nien mə yame yermamə rımıvi.

³ Kımivəhsi-haktə fam hae pris minə kupan kımə tukhavəhsi-pən narımınar kımı Kughen mhavi nıtə. Ye swatuk kırıkianə əmə mın, kapətawə e hae pris, In mın tukraməkeikei mivəh-si-pən sakrefaes kımı Kughen. ⁴ Nıpiğ rımınamarə ye tokrei tanə, to khapəh nhaniyen mə In pris, meinai loə ramrıpen kwənərəus pısın kırık mə iriə pris minə, kını iriə kasor wok kape pris. ⁵ Nımə Tapolen yamə mine pris minə kasor wok ikın ye tokrei tanə in nanmı

7:27: Lev 9:15; 16:15; Hib 5:1,3 **7:27:** Efes 5:2 **7:27:** Rom 6:10; Hib 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18 **7:28:** Hib 5:1-2 **7:28:** Hib 1:2 **7:28:** Hib 2:10 **8:1:** Hib 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 **8:2:** Hib 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Rev 13:6 **8:2:** Hib 9:11, 24 **8:3:** Hib 9:14

nar yame ramsigovin nimə apa ye rao ye neai. Ror pən, nīpīg Kughen rīmini-pən tuk Moses mə tukrivi Nimə Tapolen, in rīmnor kwirig kīmin mīmə,
 “Takaməkeikei maməm huvə mə takor narīmnar
 mīnə e ratuatuk məmhen ye kafak mak
 yame yīmnor mamhajoun ik kīn apa faktə
 ye tukwas.” *(Eks 25:40)*

⁶ Mərig taktəkun ai, Yesu In hae pris kapətawə, In rīvəh kafan wok yame rhuvə rapita wok kape pris kupan mīnə. Kīni ye norien kīrikianə əmə mīn, Yesu In swatuk kape promes vi e, In rhuvə mapita promes akwas mīnə. Meinai promes vi e, in ramərer haktə ye nəgkiarīen yamə mīne khahuvə pik.

⁷ Meinai to kīripəh nəm-pənien nar has kīrik ye promes akwas, to promes vi rīpīpəh nīvəhyen tamhekīn. ⁸ Mərig Kughen rīmnəm nahasien kape narmamə kīni mīni mīmə,

“Nīpīg aikīn tukrīpiuə,
 yame Yo jakor promes vi kape kwənərəus
 kape Isrel mīne kwənərəus kape Juda.

⁹ Promes e tukror pīsīn ye promes akwas yame Yo yīmnor kīmi rīpīriə mīnə kupan, ye nīpīg e yame Yo yīmīvəh kwermīriə mīkīr-yerhav əriə khatərhav apa Ijip.

Yo jakor promes vi, meinai iriə kīmnhapəh nharaptərəkīnien promes yame yīmnor kīmi əriə kupan, kīni ror pən yīmukreikīn-pən nīmeitak kīmi əriə.

¹⁰ Kīni Yo, Yermaru, yakamni-ərhav mīmə, ye nīpīg yame tukrīpiuə,

8:5: Kol 2:17; Hib 9:23 **8:6:** Hib 8:8,13; Luk 22:20; Hib 7:22; 9:15; 12:24 **8:7:** Hib 7:11, 18; 10:1

- Yo jakor promes vi kirik kimi kwənərəus kape Isrel.
 Jakvəh-sipən kafak loa minə ye kapəriä kapa,
 kini mirai-pən yerkiria,
 Kini Yo jakuə rəmhen kin Kughen atuatur kapəriä,
 kini iriä tukhauə kafak atuatur narmamə.
 11 Kini to khapəh nishajounien əriä minə,
 mamhani-pən tuk əriä minə mhamə, ‘Kughen
 ror məknei,’
 meinai iriä m-fam tukharkun Yo,
 ririkakun ye narmamə apnapig minə
 mivən meriaji-pən narmamə yamə mine
 kamhavəh nhag ehuə minə.
 12 Meinai rikik rehuə tuk əriä tuk kapəriä norien
 yamə mine ripəh natuaturkien.
 Yo jakvəhsi-ta norien has minə kapəriä,
 Kini rikik tukripəh nəsik-minien norien has minə
 kapəriä.” *(Jer 31:31-34)*
 13 Nipig Kughen ramni promes e, mə in promes
 vi, nipran e mə promes kupan, rinəkwas minaha.
 Kini nar yame ruauə minəkwas, ripəh nəmhenien,
 pəh nien mə tuk tu rikək.

9

*Ikin ramərhakə ikin ye tokrei tanə mine ikin
 ramərhakə ikin ye rao ye neai*

- ¹ Kini nipig promes yame Kughen rimnəkupan
 mor rimnamarə, narmamə tukasəkeikei misəri-
 pən swatur atuatur kape nəhuakien. Kini Nimə
 Tapolen, in kape tokrei tanə e. ² Nəmə ku-
 pan kimnhavi Nimə Tapolen a, misor nəkwan
 kirik apa imə atuatur, kimnhapir nəkwan kiraru.

Kwənmhaan kupan, kamni kimə Ikin Ramərhakə ikin. Ye kwənmhaan a, kimisərəhu-pən nar kamhaukrai haktə laet iran, mine tebol kirik yame kamətu-haktə-pən min bred rhakə iran. ³ Kimivi-əswasig neipən ye kwənmhaan yame ramkwasig. Kini kwənmhaan a kamni kimə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin. ⁴ Ikin a, nar kirik aikin kimnor kin gol, yame kamətu-pən nımar nai pien-pien iran, kivaan. Kini ikin a, Bokis kape Promes ramkwətə ikin. Bokis a, kimnor apa imə kin nai; kini iruə kimnor kin gol. Kini ye nəkwai Bokis a, botel kirik aikin kimnor kin gol, kimnhargin-pən kwənmop bred nhagin e “manə” iran, mine kaskin kape Eron, yame kupan Kughen rimnor rəpirpir min. Kini kapiet mir kiraru aikin, yamə mir kwəutəutə, yame kimirai-pən natuakəmien ten irəriu. ⁵ Kini yerpirig ye kapən kəvhao Bokis a, nanmi jerubim* kiraru aikin yamə mir kawor nımtətien ye nıkhakien kape Kughen. Təmərməriu rhorukin kapən kəvhao bokis a, ikin hae pris ramətəg-pən nitə mə tukririsin təvhagə has yamə mine nar-mamə kimisor. Mərig to yakpəh nhopraiye nıprai narimnar minə a.

⁶ Nıpig pris minə kimisətu huvə fam narimnar minə a, kharkun nivənien imə ye kwənmhaan yame raməkupan, masor wok kape nəhuakien; ⁷ mərig hae pris, in əmə rirkun nivənien ime

9:2: Eks 26:33,34 **9:2:** Eks 25:31-40; Jon 8:12; Rev 1:20 **9:2:**
 Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 **9:3:** Eks 26:31-33 **9:4:** Nam
 17:1-10 **9:4:** Eks 31:18 * **9:5:** Jerubim in agelo kirik kape
 Kughen ramhen kin nar miragh yame ramivə. Əm-ru Eks 25:18-22
 mine Esek 10:1-20. **9:5:** Eks 25:17-22; Hib 4:16 **9:6:** Nam
 28:2-4

Ikin Ramərhakə Əgkap ikin. Ye newk kirikianə, in rirkun nivəniən ye nipiğ kirikianə əmə. Kini nipiğ tukmə ramvən, in tukraməkeikei mivəh nitə, mirisin kafan təvhagə has mine təvhagə has yame narmamə minə tiksın kimisor mhapəh nharkunien mə kimisor təvhagə hah. ⁸ Ramor narimnar minə a, Nanmin kape Kughen ramhajoun mə nipiğ Nimə Tapolen kupan rimnamərer, swatuk rikək tuk ətawə tuk nivəniən Aikin Ramərhakə Ikin. ⁹ In rəmhen əmə kin nımtətien kirik yame ramhajoun-pə nipiğ yame kisarə iran ai taktəkun mine. Narimnar yamə mine pris minə kamhavəh-si-pən kimi Kughen, masor sakrefaes kin kimin, khapəh nisəmhenien tuk nərəhu-atuatukien nərigien kape narmamə yamə mine kamhauə ye nəhuakien. ¹⁰ Meinai nəhuakien akwas kupan, in ramhajoun əmə norien ye nikarın kape nəviginien, mine ninimien, mine nəravyen. Narimnar minə a, iriə kape nıprai jir əmə. Kini Kughen rimnərəhu-pən natuakəmien minə a rarə meriaji-pən əmə nipiğ yame In rimini promes vi kirik yame rhuvə rapita.

Nıtaw Yesu in sakrefaes kirikyame rhuvə mapita

¹¹ Mərig taktakun ai, Kristo ruauə ta. Kini in hae pris yame rimipik narimnar huvə minə, muauə. Kini In ruavən ime Nimə kirik yame rhuvə məmhen min, mapita yamə apa kupan. Nimə a, pəh nien mə nar kirik yame narmamə kasor, kini pəh nien mə nar kirik kape tokrei tanə

9:7: Lev 16:2 **9:7:** Lev 16:34 **9:7:** Lev 16:3,11,14; Hib 5:3
9:7: Lev 16:15 **9:8:** Luk 23:45; Jon 14:6; Hib 10:19-20 **9:9:**
Hib 10:1-2 **9:9:** Hib 5:1; 8:3 **9:10:** Lev 11:2-23 **9:10:** Nam
6:3; Kol 2:16 **9:10:** Lev 11:25,28,40 **9:11:** Hib 10:1 **9:11:**
Hib 8:2; 9:24

yame Kughen rimmor. ¹² Nipig Kristo rimavən ime lkin Ramərhakə lkin, pa rimə rimavən ye newk minə fam, rəmhen kin yame hae pris kupan minə kimisor. Mərig rimavən mikirikianə əmə, nəmhen. Meinai In ripəh nivəhyen nitaw nəni mine nitaw kwaji kau mivən imə mə tukrivəhsita narpinien kape təvhagə has. Nikam. In rimivəh atuk əmə nitawin, mivən imə, kini In əmə rimivəh nimritawə, mivəh nimri nimraghien rerin kapətawə. ¹³ Ye norien kape promes kupan, kimisətg-pən nitaw nəni mine kao, uə nimrawk ye kau yame kimivaan əru ye tebol, kamətg-pən ye kwən kirik yame rəmkimik ye nimri Kughen mə tukror nimitətien mə nimraghien kafan ruauə minhawən, nəmkimikien rikək iran. ¹⁴ Mərig nitaw Yesu in ravəh nəsaninien ehuə rapita narimnar minə e meinai Kristo In rimmor atuk sakrefaes iran, ye nəsaninien kape Nanmin Rhakə† yame ramarə rerin. In sakrefaes kirik yame ratuatuk əgkap, nahasien kirik rikək iran. Ror pən, nitawin rivəh nəsaninien rəmhen tuk nəspir-tayen rikitawə tuk norien yamə mine khakir-pən narmamə tuk nimhəyen. Rimmor məknakin mə kitawə‡ tuksətgah əmə tuk nəhuakien kimi Kughen yame ramragh.

¹⁵ Tuk narimnar yame Yesu rimmor, In swatuk tuk narmamə tuk nivəhyen promes vi. Kughen ramokrən kin narmamə kafan, kini mirpen-pən tuk əriə mə narimnar huvə minə e, kapəriə. Kini

9:12: Rom 3:25 **9:14:** 1 Pita 1:2,18-19 **9:14:** Hib 10:4 † **9:14:** Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, nəgkarien e “Rhakə” rikək iran. ‡ **9:14:** Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, ramni “kimiə.” **9:14:** Taet 2:14 **9:15:** Luk 22:20

narimnar minə e, to khapəh nharkəkien tuk nipig kirik. Tuksarə rerin. Iriə tukhavəh narimnar minə a meinai nimhəyen kape Kristo in rimnarpin ta təvhagə has kape narmamə yamə mine kisəsik loa kape promes kupan.

¹⁶ To Yesu ripipəh nimhəyen məkna, to kafan narmamə minə kipihapəh nhavəhyen narimnar huvə yamə mine In rimirpen mə kapəriə. Meinai tukmə tatə kirik rirpen mə tukmə rimhə, kafan nautə tukrivən tuk tini, tatə tukraməkeikei mimhə məkupan, kini ai promes kafan tukruə mor nəfrakisien kin. ¹⁷ Mərig tukmə tatə ramragh hanə, tini to ripəh nivəhyen nautə kafan. Tukror əmə nəfrakisien kin ye nipig yame tukrimhə iran. ¹⁸ Tuk narimnar minə e, ye nıkarin kape promes kupan yame Kughen rimini, nitaw nar miragh kirik tukraməkeikei maiyu rhajoun mə nar miragh kirik rimamhə, ror nimtətien mə promes ramarə. ¹⁹ Ror məkneikin mə, nipig Moses in rimini-ərhav ta nəgkiarien minə fam kape loa kimi narmamə, kini kwasig ikin, in rimivəh tiki sipsip kimmor rəwhao, mine kwermi nai e kamni kimə “hisop” meires-pən ye nitaw kwaji kao mine nitaw nəni mine nu, kini mətəg-pən nitə ye nəkwəkwə kape Loa mine narmamə minə.

²⁰ Kini mini-pən tuk əriə mimə,
 “In e nitaw nar miragh kirik yame rimamhə tuk norien promes kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin. Kini kimiə takasəkeikei mhasiai In, masor nəkwan.” (Eks 24:8)

²¹ Ye norien kirikianə əmə min, Moses rimnətəg-pən nitə ye Nimə Tapolen mine narimnar fam

yame kavəh tuk nəhuakien. ²² Loa ramni mə pris tukraməkeikei mamor-pən nitə ye narimnar khapsaah, ipakə narimnar fam, ror nımtətien mə iriə kwənhauə mishawən. Kini tukmə nitə ripəh naiyuyen iran, Kughen to ripəh nəspirien təvhagə has.

Nitaw Yesu ramarpin təvhagə has

²³ Ror pən, nipig kimnor sakrefaes, nitə rimnaiyu mor narimnar minə a kishawən. Mərig Nimə Tapolen mine narimnar kafan aikin, iriə nanmi nar əmə yame ramor əmə nımtətien ye narimnar yame raməmır ye rao ye neai. Mərig niprai nar, in apa ye rao ye neai, kini nitaw nar kirik yame rhuvə rapita tukraməkeikei maiyu mor rhawən. ²⁴ Yesu ripəh nivənién ime Ikin Ramrhakə Əgkap Ikin kape tokrei tanə e, yame narmamə əmə kimisor. Nimə a, in nanmi nar əmə kape Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin əfrakis apa ye rao ye neai. Mərig Yesu rimavən ye rao ye neai, kini taktakun ai, In maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen ye nımrin. ²⁵ Kini nipig Yesu rimnor atuk sakrefaes ye kafan nımraghien, kafan norien ror pisin ye hae pris minə kupan. Ye promes kupan, hae pris tukraməkeikei mivən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mivi nitaw nar miragh. Pəh nien mə ramor atuk sakrefaes kin nitawin. Kini tukraməkeikei mor məknakin ye newk minə fam. Mərig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin ye rao ye neai, mivəh atuk nitawin mor sakrefaes kin mikirikianə əmə, rəmhen. ²⁶ To Kristo ripior sakrefaes məknakin ye newk minə

fam, rəmhen kın yame pris minə kupan kimisor, to rıpiarig nəmhayen nıpiğ rıpsaah rırikakun ye nıpiğ Kughen rımnor tokrei tanə mamvən mamvən. Mərig taktakun ai, kitawə kwəsarə ye Nıpiğ Kwasig, Yesu rımatərhav-pə mikirikianə əmə, mə tukror atuk sakrefaes kın kafan nımraghien tuk nıvəhsi-tayen narpınien kape təvhagə hah. Kını kafan sakrefaes, in infamien.

²⁷ Kitawə narmamə, Kughen rımnərəhu nıpiğ yame narmamə kirikianə kirikianə tukhamhə iran, kını tukhamhə mikirikianə əmə. Kını kwasig ikin, In tukrəkir kapətawə norien minə. ²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kristo rımnor atuk sakrefaes kın mikirikianə əmə, mə In tukrarpın təvhagə hah kape narmamə khapsaah. Mərig kwasig, ye nıpiğ tukrırerig-pə min iran, In to rıpəh min narpınien təvhagə has, mərig tukruə mivəh mıragh əmə narmamə yamə mine kasərer matuk mamhawhin In.

10

Yesu rımnəighan-pən kın nımraghien kafan rəmhen kın sakrefaes, mikirikianə əmə nəmhen

¹ Narımnar kape loa, kisəmhen kın nanmi narımnar yamə mine kamhauə kwasig. Mərig nanmi nar e rıpəh nəmtir-huvəyen. Pəh nien mə nıprai nar. Ye newk minə fam, pris minə kasor sakrefaes. Mərig nar apnapıg iriə kasor sakrefaes, loa in reinein norien nəməhuak yamə mine kamhauə tuk Kughen mə tuksatuatuk ye

9:26: Hib 9:12,28 **9:27:** 2 Kor 5:10 **9:28:** Hib 7:27; 9:12,26;
 10:10 **9:28:** Aes 53:12 **9:28:** Mat 16:27 **9:28:** 2 Tim 4:8
10:1: Kol 2:17; Hib 8:5

nimrin, meinai sakrefaes minə a, iriə nanmi nar əmə. ² To sakrefaes ripiəmhen ripior nəməhuak minə kipisatuatuk, mipihapəh nor-minien sakrefaes, meinai kwəshawən ta. Kini to sakrefaes ripiəspir-ta rikiriə, to kipihapəh nisərig-rahasion tuk təvhagə has. Mərig, nikam. Kasərig rahas hanə. ³ Mərig taktakun ai, ye newk minə fam, pris minə kasor pawk sakrefaes, mərig nar a ramor əmə mə narmamə rikiriə raməsik hanə təvhagə has kapəriə, ⁴ meinai nitaw nəni mine kao kirapəh niwəmhenien tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has. ⁵ Ror pən, nipig Kristo rimauə ye tokrei tanə, mini-pən tuk Kughen mimə,

“Kughen, Ik nakpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kivəhsi-pre kim ik.

Mərig Ik nimnor niprak kirik mə jakvən iran.

⁶ Kamhavaan əru narimnar ye tebol rəmhen kin nəhuakien kapəriə raurə tuk Ik, kini masor sakrefaes tuk nəspirien təvhagə has.

Nar apnapig kasor məknakin, mərig khapəh nisorien rikim ragien tuk əriə.

⁷ Mərig Yo yakamni mimə,

‘Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməgkiar irak mimə,

“Kughen, Yo e, yimauə mə jakor nəkwam.” ’ ’ ”

(Sam 40:6-8)

⁸ Kristo ruini ta mə Kughen ripəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kivəhsi-pən kim in, mine narimnar yame kavaan ye tebol, mine sakrefaes kape nəspir-tayen təvhagə has. Nar apnapig narmamə kasor narimnar

mīnə e rəri-pən loa, Kughen rikin rapəh nagienien tukun. ⁹ Kini nīpig Kristo ramni mīn mīmə, “Yo e, yīmauə mə jakor nəkwam” kini meighaan-pən kin nīmraghien kafan, In rīmnoriah swatuk kupan kape nīvəhsi-tayen narpīnien kape təvhagə hah, mor swatuk vi kīrik tuk nīvəhsi-tayen. ¹⁰ Kini Yesu Kristo rīmnor nəkwai Kughen ror məkneikīn: In rīmnor atuk sakrefaes kin nīpran, mīkīrikianə əmə, mə tukror ətawə kisatuatuk.

¹¹ Kini pris mīnə fam kasərer masor wok kape nəhuakien, masor sakrefaes, masor nar kīrikianə əmə nīpig mīfam tuk nəspir-tayen təvhagə has. Mərig sakrefaes mīnə a, iriə khapəh nīsəmhenien tuk nīvəhsi-tayen təvhagə has kīrik. ¹² Mərig pris e kapətawə rīmnor kafan sakrefaes mīkīrikianə əmə, kini sakrefaes e in rəmhen məkwak tuk nəspir-tayen norien has kape narmamə kape rerīn. Kini nīpig rīmnor məknakin kafan sakrefaes, in mīvən “məkwətə ye kwermī Kughen matuk.” ¹³ Kini ikīn a, In rawhin əmə mə “Kughen tukror In ramehuə ye kafan tikmīr mīnə.”* ¹⁴ Meinai Kristo rīmnor sakrefaes mīkīrikianə əmə, mor kafan narmamə kisatuatuk ye nīmrin kape rerīn. Narmamə mīnə a, iriə en, yamə mīne In rīmnor əriə khauə mīsatuatuk.

¹⁵ Kini Nanmīn kape Kughen, In mīn raməvsao kin narīmnar mīnə a kīmi ətawə, mamni mīmə, ¹⁶ “Kughen Yermaru ramni mīmə,
‘Nīpig tukripiuə,
jakor promes vi kīmi kafak narmamə mīnə.

10:10: Hib 2:14 **10:10:** Hib 7:27 **10:10:** Hib 10:14; Efes 5:26 * **10:13:** Ramni Sam 110:1. Əm-ru Hib 1:13.

Yo jakvəhsi-pən loa minə kafak yerkiria,
 kini Yo jakrai-pən loa kafak ye nirkunien
 kapəria.’ ” *(Jer 31:33)*

¹⁷ Kini In mamni min mimə,
 “Yo jakəru-kin kapəria norien has minə,
 kini rikik tukripəh nəsik-minien norien minə
 kapəria yame kasəkapir loa.” *(Jer 31:34)*

¹⁸ Nipig tukmə Kughen rimnəspir ta norien has
 kape narmamə, to khapəh nisor-minien sakrefaes
 kirik.

Pəh kisərer timtim ye nhatətəyen kapətawə

¹⁹ Yo minə tiksın. Ror məkneikin mə nitaw
 Yesu rimnor ətawə kharkun nhavəniēn imə
 Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mhapəh nhaginien.
²⁰ Rəmhen kin yame In rimnəhipu neipən yame
 raməker əswasig kin Ikin Ramərhakə Ikin. Mərig
 pəh nien mə rimnəhipu neipən kirik, mərig nıpran
 rimnərkwopir ror swatuk vi kirik yame ramragh
 tuk ətawə tuk nivəniēn tuk Kughen. ²¹ Kini hae pris
 kapətawə, in yemehuə yame ramarmaru ye nimə
 kape Kughen, in e kafan narmamə minə. ²² Ror
 məknakin, pəh khavən ipakə tuk nımri Kughen,
 yerkitawə yame rukwar kin nhatətəyen əfrakis.
 Meinai Kristo rimnətəg-pə nitawın yerkitawə
 məspir ətawə. Kini rimnokwi-ta nıpraitawə
 ye nu yame rəmtir in əmə in əmə. ²³ Kitawə
 khamə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə ye
 Kristo. Ror məknakin, pəh kisərer tim tim iran,
 mhapəh nhaviə-viəyen, meinai kitawə kharkun

10:20: Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hib 9:8 **10:21:** Sek 6:13

10:21: Hib 3:6 **10:22:** Hib 7:19; Efes 3:12 **10:22:** Esik 36:25;
 Hib 9:14; 12:24 **10:22:** 1 Pita 3:21

nīsətiḡtəyən ye kafan nəḡkiarīen yame rīmīrpen-pə ta kimi ətawə. ²⁴ Pəh khasiḡ ətawə mīnə mə kitawə tuksorkeikei ətawə mīnə, kini masor huvə pən kimi ətawə mīnə. ²⁵ Narmamə tiksin kwəsəpəh nofuginien əriə mīnə. Məriḡ rīpəh nəmhenien. Pəh kasofugin ətawə mīnə, masəriḡ tim tim ətawə mīnə ye nīpiḡ mīfam. Kini nīpiḡ kasəm mə Nīpiḡ Kwasīḡ rīnamuə pakə, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei mīsəriḡ tim tim ətawə mīnə mamharpīn.

²⁶ Rhuvə mə tuksəriḡ tim tim ətawə mīnə məknakin, meinai tukmə kitawə kwənharkun ta nəfrakisien, məriḡ khapəh nīsəriḡien, masor norien has mamharpīn, kini sakrefaes kirik mīn rikək yame to rəspir ətawə. ²⁷ Kini tukmə sakrefaes kirik mīn rikək mə to rīvəhsi-ta təvhagə has kapətawə, kini nar kirikianə əmə aikīn. In e, tukasəkeikei mhagin, mīsətəmnīmīn, meinai kitawə kwənharkun huvə mə kitawə kamhawhin narpīnien skai, mīne nap ehūə kape niemhaa kape Kughen yame tukraməkeikei məkwəru kafan tikmīr mīnə. ²⁸ Loa kupan kape Moses ramni mə tukmə yermamə kirik rəkapīr loa, kini “yermamə kīraru uə kīsīsər kīrhīni-ərhav in;”

(*Dut 17:6,7*) kini kwən a tukraməkeikei mīmḡhə. Narmamə, rikiriə to rīpəh nehuəyən tukun. ²⁹ ?Məriḡ rhawor ye yermamə yamə rīpəh nīsīaiyən Ji Kughen? Kughen rīmīni-pə promes kirik tuk ətawə, kini nītaw Kristo rīmnor promes e ruauə mīnor nəfrakisien kin. Nītə əmə a in a rīrkun norien narmamə kīsatuatuk. ?Məriḡ

10:25: Hib 3:13 **10:26:** Hib 6:4-8; 2 Pita 2:20-21 **10:27:** 2 Tes 1:7-9; Hib 12:29 **10:29:** Hib 6:6 **10:29:** Mat 26:28 **10:29:** Rev 1:5

rhawor ye yermamə yame ramor nar apnapig ye nitə e? Rhawor ye yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen yame raməwhai nihuvəyen kimi narmamə? Ratuatuk mə yermamə yame ror məknei tukrarə ye narpinien skai yame rapita narpinien yame yermamə yame ramakapir loa kape Moses tukrarə iran. ³⁰ Meinai kitawə kharkun ta Kughen yame ramni mimə,

“Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien kapəriə rəmhen əmhen.” *(Dut 32:35)*

Kini In ramni min mimə,

“Kughen Yermaru tukrəkir norien kape narmamə kafan.” *(Dut 32:36)*

³¹ Səm-ru. ! Tukmə Kughen yame Ramragh rəpkətərekin ik, nar a ror niginien!

³² Rhuvə mə rikimiə tukramuh nipig kupan, nipig nikhakien rinaməsia-pen əmiə kupan. Ye nipig a, kimiə nimisarə ye nipig ətən kirik, yame rəsəsaο pik, nimisərig nəmhəyen ehuə, mərig nimisərer tim tim. ³³ Nipig tiksın, narmamə kamhani hah əmiə ye nimri mirh, masor min narimnar has minə tiksın irəmiə. Nipig tiksın, nimisərer-pən tuk narmamə yamə mine kamor has pən kimi əriə. ³⁴ Misasitu irəriə nipig kinnəhi-pən əriə ye kalabus, kini misarə ye nipig ətən kapəriə. Kini nipig narmamə kimisəkrəh kin narimnar minə kapəmiə, nakwənharkun ta mə kapəmiə aikin narimnar raməmır yame in rhuvə mapita, rikimiə ramagien əmə. Kini narimnar

10:30: Rom 12:19

10:32: Fil 1:29,30

10:33: 1 Pita 4:14

10:34: Hib 13:3

10:34: 1 Pita 4:13

minə a to rīpəh nīrkəkien tuk nīpig kīrik. Kini rikimiə ramagien əmə tukun. ³⁵ Ror pən, nīpig naksarə ye nīpig əutən minə, pəh rikimiə tukrīpəh nəpouyen, meinai tukmə nakshatətə ye Kughen, In tukrīvəhsi-pre nərək kimi əmiə. ³⁶ Kimiə takasəkeikei mīsor nətərigien kapəmiə rapomh, mə taksor naha nhagin yame Kughen rorkeikei. Kini takpīhavəh narīmnar yame Kughen rīmīrpen mə tukrīvəhsi-pre kimi əmiə. ³⁷ Meinai Kughen ramni mīmə pəh nien mə tuktu

“Kwən kīrik tukruə,

in tukrītərhav-pə, mīpəh norien kəmər.

³⁸ Meinai kafak narmamə yamə mine kīsatuatuk ye nīmrik,

iriə tukhashatətə irak mamharpīn. (*Hab 2:3-4*)

Mərig tukmə yakəm mə kwəsəpəh Yo, masərer rerig rerig,

to rikik rīpəh nagienien tuk əriə.”

³⁹ Mərig kitawə e to khapəh nisərer rerig-rerigien, mīserwei. Nīkam. Kitawə narmamə kape nhatətəyen ye Kughen, Kughen tukrīvəh mīragh ətawə.

11

Kaha yamə mine kīmīshatətə ye Kughen

¹ Kitawə kasərəhu-pən kapətawə nərigien ye narīmnar yamə mine tukrīpiuə, kini nhatətəyen kapətawə in ramor ətawə kharkun huvə mə narīmnar minə e, iriə nəfrakisien. Nar apnapig mə kitawə khapəh nisəmīen narīmnar minə a, mərig

10:34: Hib 11:16; 1 Pita 1:4,5 **10:36:** Rom 5:3,4; Hib 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 **10:36:** Hib 6:15; 9:15 **11:1:** 2 Kor 4:18

kharkun huvə mə tukpihavəh, meinai nhatətəyen ramhajoun ətawə mə tukpihavəh. ² Riptawə minə kimmishatətə ye Kughen, Kughen rimnəgnəgin əriə tukun.

³ Nhatətəyen ramor ətawə kharkun mə Kughen rimnəgkiar əmə, narimnar kape tokrei tanə kasəmir. In rimivəh narimnar yame kipəh nəmien, mor narimnar kin yame kaməm.

⁴ Ebel in rimnhatətə tim tim ye Kughen, mivəh-si-pən narimnar kimi Kughen yame rhuvə rapita yame Ken rimivəhsi-pən kimin. In rimnhatətə tim tim məknakin ye Kughen, Kughen rimini mimə in yermamə atuatur kirik, rikin ragien tuk naha nhagin yame rimivəhsi-pən kimin. Kini nar apnapig mə kwən a ruamhə ta, mərig nhatətəyen kafan ramhajoun ətawə kin nar kirik ai taktəkun.

⁵ Mine Inok rimnhatətə timentim ye Kughen, kini mipəh nimhəyen. Kughen rimivəhsi-ta əmə in ye tokrei tanə e, mə tukrhaktə mivən ye rao ye neai. Narmamə to khapəh nisəm-minien in, meinai Kughen rimivəhsi-ta. Meinai nipig Kughen ripəh hanə nirəhsi-tayen in, minhajoun ta in mə rikin rimnagian tukun. ⁶ Mərig yermamə to ripəh nhatətəyen ye Kughen, Kughen to rikin ripəh nagianien tukun. Meinai nipig yermamə kirik rorkeikei mə tukruə tuk Kughen, in tukraməkeikei mamni nəfrakisien mə Kughen ramarə mamərok narmamə yamə mine kisarkut mə tukharkun In.

⁷ Mine Noa in min rimnhatətə tim tim ye Kughen. In e, nipig Kughen rimini-əsah pən narimnar kupan tukun, yame narmamə kipəh hanə nisəmien,

11:3: Jen 1 **11:4:** Jen 4:4-5 **11:4:** Hib 12:24 **11:5:** Jen 5:21-24 **11:6:** Hib 7:19 **11:7:** Hib 11:1

Noa rīmīsiāi In mamor nəkwan. Mīvhirəkīn rao ehuə kīrik mə tukrīvəh mīragh kafan narmamə mīnə. Rīmīvhirəkīn məkna rao, mor əpu mə Kughen tukrīvəhsi-pən narpīnien kīmi narmamə. Nhatətəyen kafan rīmnor swatuk kīmi Kughen ror In ratuatuk ye nīmrīn.

⁸ Mine Ebrahim in rīmnhatətə tīmtīm ye Kughen. Nīpīg Kughen rīmnokrən kīn mə tukrīvən ye tanə pīsīn kīrik, in rīmnor nəkwan. Tanə a, Kughen rīmīrpen ta kīmin mīmə tukrīvəh-si pən kīmin. Kīni Ebrahim rīmītərhav, meinein mə ramvən hiə. ⁹ Mamhatətə tīmtīm ye Kughen məkna, kīni mamarə ye tanə a yame Kughen rīmīrpen ta kupan mə tukrīvəhsi-pən kīmin. Mərig rīmnamarə aikīn a, mīpəh nīvhirəkīnien nīmə huvə kīrik, mīvəh-si haktə nīkar nīmə kīrik, mamarə rəmhen kīn yepsīpis kīrik. Kīni kwənərəus kafan Aesak mīne Jekob yame Kughen rīmīvəhsi-pən promes a kīmi ərīsīr Ebrahim, iriu mīn kīmīwarə əmə ye nīmə has rəmhen kīn yepsīpis mir. ¹⁰ Ebrahim rīmnamarə ye nīmə tapolen məkna meinai in rīmīwhin mə tukrīvən ye taon kīrik yame nuknen rīskai, tukraməmīr ror tu. Taon e, Kughen əmə rīmnəriwək iran mīvhirəkīn.

¹¹ Mine Sera mīn rīmnhatətə tīm tīm ye Kughen. Nar apnāpīg mə rīmnəpīəhuaru əgkap, mərig Kughen rīmīvəhsi-pən nəsanīnien kīmin mə tukreimək. In rīmīrəh tīni e, meinai in rīmnhatətə ye Kughen mə In tukror promes kafan ruə mor

nəfrakisien kin. ¹² Ebrahim rimməhuaru ta, ipakə əmə rımhə, mərig kwənərəus minə khapsaah kimnhasi-pən iran. Nar apnapig mə in yermamə kirikianə əmə, mərig kwənərəus mine e kafan, iriə khapsaah rəmhen əmə kin kəmhau minə ye neiai mine nıpakir ye tahik yame to kıpəh nəvhuekin-famien əriə.

¹³ Narmamə minə a, iriə kimışatətə tim tim ye Kughen, mərig nıpig kimnhamhə, iriə kimnhapəh nhavəhyen narımnar yamə mine Kughen rımını ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Iriə kimisəm narımnar minə e mə iriə kasəmır isok tuk əriə, mərig rikiriə ragien pik mə tuksəm. Mhani-ərhav mhamə kisərə ye tokrei tanə e mərig kisəmhen əmə kin yepsıpis əmə. Tokrei tanə e pəh nien mə iməriə əfrakis ikin. ¹⁴ Nıpig narmamə kasəgkiar məknai, in ramhajoun pən mə kasarha-kin iməriə atuaturuk ikin. ¹⁵ Kapəriə nətərigien rıpəh nırerıg-pənien ye tanə kapəriə kupan, yame kwəsəpəh ta. Rikiriə to rıpiuh məkna, kıpiharkun nırerıgien mamhavən. Mərig kimnhapəh nısorien məknakin. ¹⁶ Iriə kimisorkeikei iməriə ikin pısın kirik yame rhuvə rapita. In e rao ye neai. Ror pən, Kughen rıpəh naurısien mə kamokrən kin In kimə kapəriə e Kughen. Kini Kughen rımnor apnəpeinə ta ye taon kirik iməriə ikin.

¹⁷⁻¹⁸ Mine Ebrahim rımivəh promes yame Kughen rımını-pən tukun mımə,

11:11: Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 **11:12:** Rom 4:19 **11:12:** Jen 22:17 **11:13:** Hib 11:39 **11:13:** Mat 13:17 **11:13:** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 **11:15:** Jen 24:6-8 **11:16:** 2 Tim 4:18 **11:16:** Mak 8:38 **11:16:** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 **11:16:** Hib 11:10; 13:14

“Kwajikovə kafam Aesak tukror kwənərəus kafam
tukripsaah mīn,
iriə tukhavəh nhagim.” *(Jen 21:12)*

Nīpig Kughen rīmə tukrəm nhatətəyen kape
Ebrahim, kini Ebrahim rīmnhatətə ye Kughen
mamərer matuk tuk nhopniyen tini kwənkwan
kīrikianə əmə e Aesak mə tukror sakrefaes kin kimi
Kughen. ¹⁹ Meinai Ebrahim rīkin rīmnaməsik
mə Kughen rīrkun norien yermamə ramragh mīn
ye nīmhəyen. Kini Ebrahim rīmivəh mīn tini e
Aesak ipakə rəmhen kin yame rīmivəh mīragh in
ye nīmhəyen.

²⁰ Mine Aesak rīmnhatətə tim tim ye Kughen,
maməhuak mə Kughen tukrivəh-sipən nīhuvəyen
kafan ramvən kimi tini mir e Jakob mine Esao,
mamni-ərhav narīmnar yame tukripiuə tuk nīpig
kīrik.

²¹ Mine Jakob rīmnhatətə tim tim ye Kughen.
Mīnəhuaru, ipakə rīmhə, mīnim tim tim kaskin
kafan, maməhuak mə Kughen tukrivəhsi-pən
nīhuvəyen kimi ji Josef mir, maməgnəgin Kughen.

²² Mine Josef rīmnhatətə tim tim ye Kughen.
Mīnəhuaru, ipakə rīmhə, kini maməgkiar kin nīpig
kwənərəus mīnə kape Isrel tuksap ta Ijip. Kini
in rīmīni ta tuk əriə mə iriə tukhatərhav Ijip,
mīshawor mhanim in.*

²³ Mine tatə mine mamə kape Moses kīmīwhatətə
tim tim ye Kughen. Nīpig in rīmnarha-pə, iriu

11:17-18: Jen 22:1-10; Jem 2:21 **11:19:** Rom 4:21; Jon 5:21

11:20: Jen 27:27-29,39,40 **11:21:** Jen 48:1,8-22 * **11:22:**
Gris ramni mə, “tukshawor nīkəkrin.” **11:22:** Jen 50:24,25; Eks
13:19; Jos 24:32 **11:23:** Eks 2:2

kimiwəm mə in ramor yemə huvə kin, kini kwerk-waig kin in rīvəh makuə kisisər. Kini iriu kirəpəh niraġinien kin nəsikien nəkwai king.†

24 Kini Moses rimnehuə mamhatətə tim tim ye Kughen. Kamni pawk kimə in mikip king kape Ijip,‡ kafan nautə ripsaah, mərig nipig rimnehuə, rimnəm mə ripəh nəmhenien mə tukramarə əmə ye narəyen yame rimar ye tokrei tanə. 25 Mimə tukrəpəh naġinien kape narimnar kape tokrei tanə, yame iriə kape nipig kwakwə əmə, mivən, mamərer-pən tuk narmamə kape Kughen yamə mine kamərik mitə əriə. 26 Rikin rimnamuh mə tukmə narmamə kisarh iakei iran tuk Kristo yame tukripiuə, mərig in to ripəh naurisien tukun. Rikin tukraġien tuk nar e, rapita yame to rīpiamarə ye nimraġhien yame rimar apa Ijip. Mərig rikin rimavən əmə tuk nərok yame Kughen tukrivəhsi-pən kimin.

27 Moses rimnhatətə tim tim məkneikin ye Kughen, map ta ye kantri Ijip, mipəh niġinien kin king e yame niemha ramhai pik in. Mipəh narha-kwasigien, maməkeikei mamvən, rəmhen kin yame in rimnəm Kughen e yame keinein nəmien kin nimri jir. 28 Rimnhatətə tim tim ye Kughen məkna, kini mirikakun norien kape lafet e Pasova. Mini-ərhav tuk kwənərəus minə kape Isrel mə tukasəkeikei mhauh-pən nitaw sipsip ye kwəruə ye nimə minə kapəriə. Tuksor

† 11:23: King Fero rimini mə tukhopni ji nəmə Isrel minə fam yamə mine kapəriə newk ripəh napitayen kiraru. 11:23: Eks 1:16, 22

‡ 11:24: Nəġkarien Gris ramni mə, “in ji piakəskəh kape Fero.”

11:24: Eks 2:10 11:26: Hib 13:13 11:26: Luk 14:33 11:26: Hib 10:35 11:27: Eks 12:50, 51

məknaikin mə agelo yame Kughen tukrher-pə kin tuk nhopniyen nimirin nupan yerman minə, tukripəh nhopniyen nimirin nupan yerman minə kapəriə.

²⁹ Mine kwənərəus minə kape Isrel kimishatətə tim tim ye Kughen, mharkun nisəviofuginien ye tahik ehuə yame rimnəwhai kiraru. Kini misəriwək iran rəmhen kin tipəvsik. Mərig nipiğ nəmə Ijip kimisarkut tuk nikwasigien kin əriə, tahik rimipik əriə, kimisəmnim.

³⁰ Mine kwənərəus minə kape Isrel yame ramkwasig, iriə min kimishatətə tim tim ye Kughen. Kimisəriwək misarkurao ye kəupə kape Jeriko, yame kimnor kin kapier. Kimisarkurao misarkurao ye kəupə a, mhavəh nipiğ seven, kini ai, kəupə ehuə a rarkwəpir məsaah.

³¹ Mine Rehab e in piraovin kape swatuk, in min rimnhatətə ye Kughen. Nipiğ kimnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu. Ror pən kin, nipiğ nəmə Isrel kimisarowagin kimi nəmə Jeriko, mishopni nəmə aikin yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kimnhapəh nishopniyen Rehab.

³² Mərig to yakpəh nini-minien mivən. To yakpəh nini-minien rapomh maməvsao kin Gideon mine Barak mine Samson mine Jeftaha mine Deved mine Samuel mine profet minə tiksın.

11:28: 1 Kor 10:10 **11:28:** Eks 12:21-23 **11:29:** Eks 14:21-31
11:30: Josua 6:12-20 **11:31:** Jos 2:1-16 **11:31:** Jos 2:1,9-14;
6:22-25; Jemes 2:25 **11:32:** Jaj 6-8 **11:32:** Jaj 4-5 **11:32:**
Jaj 13-16 **11:32:** Jaj 11-12 **11:32:** 1 Saml 16:1,13 **11:32:** 1
Saml 1:20; 3:19-4:1

³³ Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, masor narimnar ripsaah. Iriə kimnhakir kwənərəus minə kape Isrel mhavən misarowagin iriə nəmə iku pisin minə, misapita əriə. Masor norien atuatur minə, kini mhavəh narimnar huvə yamə mine Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Kimisəpkətəək kin nəkwai laeon minə mə tukhapəh nisəniən əriə. ³⁴ Misher-əpis nap ehua yamə mine kamhauək. Misapitan kin narmamə yamə mine khamə tukshapni əriə kin nau nisə. Kapəriə nəsaninien rikək pawk, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə. Kini iriə kimisapita mobael minə kape tanə pisin pisin minə. ³⁵ Nipiraovin tiksin aikin yamə mine kimishatətə tim tim ye Kughen, Kughen ror jiriə minə kamhamragh min ye nimhəyen.

Mərig narmamə tiksin aikin, kivəhsi-pən pawk nəmhəyen kimi əriə, mərig kwəshatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig kimə tukrisin əriə mə to kisəpəh nhatətəyen kapəriə, mərig kimnhapəh nisəpəhyen, mhamə tukhavəh nimraghien kirik yame rhuvə rapita. ³⁶ Iriə tiksin, narmamə kisarh iakei irəriə, kini misərkis-ərkis əriə. Kini iriə tiksin, narmamə karkwəji ətəək kin əriə kin jen, mhapik-pən əriə ye kalabus. ³⁷ Iriə tiksin, kimnarkwhopni əriə kin kapier apig, kini iriə tiksin, kimivi əru əriə kin so. Tiksin, kimnhapni əriə kin nao nisə. Kini iriə tiksin kimisarkaoh əmə kin tiki nəni mine sip-

11:33: 2 Saml 8:1-3 **11:33:** Dan 6:22 **11:34:** Dan 3:19-27

11:34: Eks 18:4 **11:34:** 2 King 20:7; Jaj 16:28 **11:34:** Jaj 15:8

11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 **11:36:** Jer 20:2; Jer 37:15

11:36: Jen 39:20 **11:37:** 2 Kron 24:21 **11:37:** 1 King 19:10;

Jer 26:23

sip. Nar kirik kapəriə rikək. Kimnor ahas pən kimi əriə. Narmamə kimisoriah pik əriə. ³⁸ Mərig iriə nəmə huvə minə, tokrei tanə e riphən nəmhenien mə to iriə kisərə ikin. Kimisarə apnapig əmə, apa ye tipəvsik, mine ye tukwas minə, mine ye nəpag kapiə minə, mine ye nəkwai nimir.

³⁹ Nəmə minə a, iriə m-fam kimishatətə tim tim ye Kughen, In rivəhsi-pən nhag huvə kimi əriə. Mərig kimnhapəh nhavəhyen nar e yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə, ⁴⁰ meinai In ruini ta nətərigien kirik kafan, mə In tukror huvə-pə rapita kimi ətawə e towei mine. Kini ye nətərigien kafan, In rorkeikei mə tukrirpin ətawə miriə kupan, mə kitawə miriə əmə tuksaiyu əm nəmhen əmə.

12

¹ Kini narmamə yamə minə, kimisərəer-ərhav tuk Kughen, mishatətə tim tim iran, iriə khapsaah pik, kini kapəriə nimirghien in ravəh-si haktə nhatətəyen kapətawə. Ror pən, pəh kisəpəh nar pam yame ramraptərəkin ətawə mine təvhagə has yame raməpit-pə irətawə. Kini pəh kisaiyu mhapəh nisəpəuyen kin naiyuyen yame Kughen rimnərəhu-pə kupan irətawə. ² Misarha-pən əmə tuk Yesu, yame In nuknei nhatətəyen kapətawə, kini in e yame tukror mə kitawə tukseriaji mak ye nhatətəyen kapətawə. Pəh rikitawə tukruh norien kape Yesu e in e kafan nərigien rapomh. Nipig

11:37: 2 King 1:8 **11:38:** 1 King 18:4; 19:9 **11:39:** Hib 11:2, 4 **11:39:** Hib 11:13; 10:36 **11:40:** Rev 6:11; Hib 2:10 **12:1:** 1 Kor 9:24 **12:1:** Hib 10:36 **12:2:** Sam 25:15 **12:2:** Hib 2:15 **12:2:** Fil 2:8,9; Hib 2:9

rimamhə ye nai kamarkwao kɪn, In mor nar apnapig əmə ye nəmhəyen yame rimiṽəh. Meighan-pən kɪn naurisien kape nimhəyen ye nai kamarkwao kɪn, meinai In rimnor kafan nərigien skai tuk nagienien yame In tukriṽəh. Kini taktakun ai, In ramkwətə ye nɪkar Kughen matuk e In King.

³ Rhuvə mə rikimiə tukraməsik Yesu mine kafan nərer-timtimien nɪpig yor təvhagə hah minə kɪmisarakikɪn-pən nəgkiarien has minə kɪmin, pəh rikimiə tukriṽəh nəpouyen kini mhapəh nisəpəhyen nhatətəyen kapəmiə.

Kughen raməriṽə atuatur kwajikovə kafan minə

⁴ Yakirkun mə kimiə naksarowagin tuk nətapigien kɪn təvhagə has ye nimraghien kapəmiə, mərig kimiə kirik rikək yame nitawin rimnaiyu tuk narowaginien e. ⁵ Kimiə nakwəsərukɪn ta nəgkiarien yame ravəhsi-haktə nətərigien kapəmiə. Ye nəgkiarien e, Kughen ramni-pre tuk əmiə, rəmhen mə kimiə tɪni atuatur minə, mamni mimə,

“Narɪk, nɪpig Kughen Yermaru raməriṽə atuatur ik, takpəh norien nar apnapig iran.

Pəh rikim tukriṽəh nəpouyen nɪpig In ravəhsi-pre narpinien kirik kimik.

⁶ Mərig in ai Kughen Yermaru raməriṽə atuatur narmamə yamə mine In rorkeikei əriə, mamarkis-arkis narmamə m-fam yame In rirhi əriə rəmhen kɪn kafan kwajikovə minə.”

(Prov 3:11-12)

⁷ Ror pən, taksərer tim tim ye nīpīg əutən mīnə. Kughen ravəhsi-pre nīpīg əutən mīnə e tuk nəko-atuatukien əmiə. Kimiə ji Kughen mīnə, ror mə In ramərip atuatuk məkneikin əmiə. ?Mərig kwa-jikovə kīrik aikin yame kafan tatə rīpəh nərip-atuatukien in uə? Nīkam, rīkək. ⁸ Ye norien kīrikianə əmə mīn, Kughen ramərip atuatuk tini mīnə. To Kughen rīpipəh norien məknakin irəmiə, rīpihajoun-pən mə kimiə pəh nien mə kwajikovə atuatuk mīnə kafan - kimiə kwajikovə kape swatuk mīnə. ⁹ Rīmtawə mīnə ye tokrei tanə e, kasərip atuatuk ətawə, kitawə kamhasiai əriə. ?Kini tukshawor pən iran mīne ye Rīmtawə In Nanmīn, ye rao ye neai? Rhuvə mə tukseiwaiyu tukun, mhavəh nīmraghien. ¹⁰ Rīmtawə mīnə mīn kasərip atuatuk ətawə kape nīpīg kwakwə əmə, rəri-pən kapəriə nətərigien. Mərig Kughen ramərip atuatuk ətawə mə tukrasitu irətawə, kini mor ətawə kisatuatuk rəmhen kin In. ¹¹ Tukmə kərip atuatuk ətawə, nar a rīpəh nīmarien tuk ətawə, mərig rəutən tuk ətawə. Mərig tukmə kitawə kiseighaan kin mə tukrikir-pə ətawə ye swatuk yame ratuatuk, in tukrikuə kin kwənkwan e natuatukien mīne nəmərīnyen.

Takasərig əmiə

¹² Ror pən, nar apnəpīg mə kimiə nakasarə ye nīpīg əutən, mərig harəh-si haktə kwermimīə yame rəpəu mə tukrəsanin. Mīne nihumiə yame ramətəmnīmīn, taksor mə ramskai tuk naiyuyen.

12:7: Dut 8:5; 2 Saml 7:14; Prov 13:24 **12:8:** 1 Pita 5:9 **12:9:** Nam 16:22; 27:16 **12:9:** Aes 38:16 **12:10:** 2 Pita 1:4 **12:11:** Aes 32:17; Jem 3:17,18 **12:12:** Aes 35:3

13 “Naha yermamə nakseriwək kwis kīmiə min,
 nihun rīmhə,
 Sor swatuk kapəmiə ratuatuk huvə, mə nihun
 tukripəh nahas-əgkəpien mier ta,

Mərig pəh nihun tukrhuvə min.” *(Prov 4:26)*

14 Sarkut mə kīmiə m-fam taksarə kwis
 ye nəmərīnuyen. Kīni misarkut mə taksor
 mə nīmraghien kapəmiə in ratuatuk, meinai
 yermamə yame rīpəh natuatukien, to rīpəh
 nīvəniēn məm Kughen tuk nīpig kīrik. 15 Takasərig
 əmiə tamə nakasaiyu misəpəu ye kwerkwai
 swatuk, kīni mhapəh nhavəhyen nihuvəyen kape
 Kughen. Takasərig əmiə tamə nuai nai akonə kīrik
 rurə yerkiēmiə, mīkuə, mor kwənkwan rīpsaah ye
 nīmraghien kapəmiə, kīni nehen rorīah narmamə
 khapsaah. 16 Takasərig əmiə mə takhapəh nhakīr-
 apnapigien narman uə nīpiraovīn. Takhapəh
 nīsəmhenien kīn kwən e Esao, yame kafan
 nīmraghien rīpəh natuatukien. In ror nar apnapig
 ye Kughen. In nīmri nupan, mərig in rīmnor salem
 kīn nehuəyen kape nīmri nupan kīmi naorahini,
 kīni māvīgīn kīn mane kape nīpig kīrikianə əmə.
 17 Kīni kīmiə nakharkun mə kwasig ikīn, rīkīn
 rīpivən min ye nehuəyen kape nīmri nupan. Kīni
 markut pīk mə kafan tatə tukrəhuak mīvəh-si-pən
 min nihuvəyen kīmin. Rīmnasək pīk pawk tukun,
 mərig rīmīpəh narariēn ye nərigien kape rīmni,
 kīni rīmni rīpəh nəhuakien tuk nīvəh-si-pəniēn
 nihuvəyen kīmin.

12:14: Rom 14:19 12:14: Rom 6:22 12:14: Mat 5:8 12:15:
 Hib 3:12; 4:1 12:15: Dut 29:18; Hib 3:12 12:16: 1 Kor 6:18
 12:16: Jen 25:29-34 12:17: Jen 27:30-40

Rhawor e loa ror pişin ye Nəvsaoyen Huvə

18-20 Apa kupan, kwənərəus minə kape Isrel kımnhavən ye tukwas ehuə e Sinae. Kini ikin a, kımısəm nap yame ramuək, mine napignapien ehuə rameiwaiyu mhorukin nar. Kini kımısərig nımətag ehuə, mine naiyuk ramaşək apomh. Masərig riki yermamə kirik raməgkiar kimi əriə. Masətərig kin kafan nəgkiarien, kini misaiyoh-skai-pən mə tukhapəh nisərig-minien riki yermamə a. Misakur mhagin tuk nəgkiarien a, kini In rimə,

“Naha nhagin yame ramuə tuk tukwas e, nar apnapig mə in nar mıragh kirik, kimiə takasəkeikei misarkwhopni kin kapier apig.”

(Eks 19:12-13) ²¹ Nipig Moses rimnəm narimnar minə a, in min rimnərig rahas mimə, “!Yo yakwagin pik, makur!”

(Dut 9:19)

Mərig pəh nien mə kimiə nakwənhauə ye tukwas e. ²² Kimiə nakwənhauə ye tukwas e Saeon, mine taon ehuə e, ime Kughen Mıragh. In e Jerusalem vi apa ye rao ye neai, ikin agelo minə khapsaah khapsaah kasofugin əriə ikin tuk nagienien ehuə. ²³ Kini kimiə nakwənhauə ye nofuginien ehuə kape narmamə kape Kughen, yame kisəmhen kin nımri nupan minə kafan. Kimirai-pən nhagmiə ye rao ye neai. Kini nakwənhauə tuk Kughen yame

12:18-20: Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 **12:18-20:** Dut 4:12

12:18-20: Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 **12:21:** Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 **12:22:** Aes 24:23; 60:14; Rev 14:1 **12:22:**

Hib 11:10; 13:14; Mat 16:16 **12:22:** Gal 4:26 **12:23:** Eks 4:22

12:23: Rev 20:12

tukripiækir narmamə m-fam. Nakwənhauə masor kīrikianə kīmiə nanmī narmamə atuatur yamə mine kwənhəmhə ta. Kini Kughen rīmnor əriə kwəsəriəji mak. ²⁴ Nakwənhauə tuk Yesu e in e swatur kape promes vi yame Kughen rīmnor kīmi ətawə. Kini nakwənhauə tuk nītaw Yesu, yame in rīmnətəg-pə irəmiə ror əmiə naksaturatur. Nītə a in ramni-ərhav narīmnar yamə mine khahuvə misapita narīmnar yamə mine nītaw Ebel rīmini-ərhav.*

Yermamə yame rīpəh nhatətəyen ye Kughen, in tukriyəh narpīnien

²⁵ Ror pən, takasəriğ əmiə tamə nakhaukreikin-pən nīmeitaimiə kīmi Kughen yame raməgkiar kīmi əmiə. Meinai Moses, in yermamə əmə. Kini kītawə kharkun mə nəmə kupan kīmnhapəh nīsəriğien in nīpiğ In rīmnor kwirīg kīmi əriə. Kini iriə kīmiseinein nīsaptayen kīn narpīnien kapəriə. Kini tukmə ror məkneikin, ? Rhawor irətawə tukmə khapəh nīsətəriğien kīn nəgkiarīen kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai mamor kwirīg kīmi ətawə? ?Tukshawor misapta kīn narpīnien? ²⁶ Apa Sinae, riki Kughen rīmīkiu-kiu ye nīmoptanə. Məriğ taktakun ai in rīmīrpen-pə kīmi ətawə mīmə,

12:23: Jen 18:25; Sam 94:2 **12:23:** Fil 3:12 **12:24:** Hib 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2 * **12:24:** Ken rhopni Ebel, Baebol ramni mə nītawīn ramokrən kīn Kughen maiyoh kīn tain. Məriğ kīmnhopni Yesu, in rīpəh naiyohyēn kīn tai nīmraghien. Ror pən, Nəkwəkwə e Hibru ramni mə nītaw Yesu in rhuvə rapita nītaw Ebel. Əmru Jen 4:10 **12:25:** Hib 3:12 **12:25:** Hib 1:1 **12:25:** Hib 2:2,3; 10:29 **12:26:** Eks 19:18

“Nipig min kirik aikin, Yo jakikiu-kiu ye nimoptanə. Ye nipig a, pəh nien mə ye tokrei tanə əmə jakikiu-kiu iran, mərig nimago-ago min tukrikiu-kiu məsaah.” *(Hag 2:6)*

²⁷ Nipig Kughen ramni mimə, “Nipig kirik min aikin,” nipran e ramni mə tukrikiu-kiu ye narimnar kape tokrei tanə əmə yame In rimnor, mə tukrivəh-si ta əriə. Tukrivəh-si ta narimnar, mə narimnar yame tukripəh nikiu-kiuyen irəriə, iriə tukasəmır - in e narimnar yame tukramarə rerin. ²⁸ Kini ai, rhuvə mə tukhani vi vi Kughen, meinai kitawə kwənhavəh rao kape Kughen e yame keinein nikiu-kiuyen iran. To ripəh niertayen tuk nipig kirik. Rhuvə mə kitawə tüksəhuak kimin, yerkin agien. Pəh kitawə tukamhasiai In, mamhagin kin ²⁹ meinai

“Kughen kapətawə In rəmhen kin nap ehua kirik yame raməkwəru narimnar m-fam.” *(Dut 4:24)*

13

Nəgkiarinen infamien

¹ Rhuvə mə taksəkeikei misor norkeikeiyen kimi əmiə minə rəmhen kin mə kimiə piaumiə minə.

² Takhapəh nisəru-kinien nəmien yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin. !Tukmə ror iriə agelo minə! Narmamə tiksın kimisəhitə ye nimə kapəriə tuk narmamə, mhapəh nharkunien mə iriə agelo

12:28: Sam 15:5; Dan 2:44 **12:28:** Mal 2:5; 4:2 **12:29:**
Eks 24:17; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 **13:1:** Rom 12:10
13:2: Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13

minə. ³ Kini rikimiə tukraməsik narmamə yamə mine kisarə ye kalabus. Rikimiə tukrəmhə tuk əriə rəmhen kin mə kimiə min naksarə ye kalabus. Taksərer-pən tuk yamə mine kivəhsi-pən nəmhəyen kimi əriə rəmhen kin mə kimiə min naksərig atuk nəmhəyen a ye nīpraimiə.

⁴ Pəh narmamə m-fam tukhasiai norien kape narkurəkien, mə in ramərhakə nīpig m-fam. Pəh narmamə m-fam tukhasiai nīmhakuə kape narmamə. Kughen tukrəkir mivəh-si-pən narpinien kimi tamaruə mine piakəskəh yamə mir kawəkrəh kin əriu minə, mine narman mine nīpiraovin yamə mine kasəkrəh kin əriə minə, yerman yame ramapir-pən tuk piraovin yame pəh nien mə kafan, mine piraovin yame pəh nien mə kafan atuatur yerman.

⁵ Sərer isok tuk norkeikei-pikien mane. Rikimiə tukraməkeikei mamagien əmə tuk kapəmiə narimnar yame nakamhavəh, meinai Kughen rimini mimə,
 “!To yakpəh nəpəhyen ik,
 mipəh nətəyen iram tuk nīpig kirik!” *(Dut 31:6)*

⁶ Ror pən kitawə kharkun nhaniyen mhamə,
 “Kughen Yermaru In yasitu kapətawə,
 to tukhapəh nhaginien.
 Narmamə kaseinein nisoriahyen ətawə.” *(Sam 118:6-7)*

⁷ Rikimiə tukraməkeikei mamuh nəmasur minə kapəmiə yamə mine kimisəkupən mishajoun əmiə ye nəgkiarien kape Kughen. Sətərig-ru

kin narimnar huvə yamə mine rimatərhav ye nimiraghien kapəriə, kini mishatətə ye Yermaru rəmhen kin əriə.

⁸ Yesu Kristo to rīpəh nukreikinien. Norien kafan raməmīr əmə məkna apa kupan, muə meriaji-pə ai taktakun mamvən to rīpəh norien infamien. ⁹ Takhapəh nisorien mə nhajounien vi pisin pisin minə tukhavi ta əmiə ye swatuk atuaturuk. Kimiə havaag-pən əmə tuk Kughen, yame ramasitu irəmiə yerkin agien mə tukror kapəriə nərigien rīskai. Rīpəh nihuvəyen mə kitawə tuksəri-pən natuakəmien kape nəviginiēn, mə in tukror ətawə khaskai, meinai nəfrakisien mə natuakəmien minə a to khapəh nisasituyen ye narmamə.

¹⁰ Narmamə yamə mine kasor hanə sakrefaes rəri-pən norien kape nəmə Isrel kupan, nar kirik kapəriə rīkək ye nihuvəyen yame Yesu rīmivəh-si-pə kimi ətawə ye sakrefaes kafan. ¹¹ Meinai pris ramhopni nar miragh kini mivəh nitawin mivaan apa imə Ikin Ramərhakə Ikin, kini mivəh-si-pən kimi Kughen tuk nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə. Kini ai, kharəhsi-ərhav nar miragh a apa iruə ye nimə tapolen kapəriə, mhavaan əru. ¹² Ye norien kirikianə əmə min, kikir ye rhav Yesu ye Jerusalem, in rīmnərig nəmhəyen ye nīpran kini mimhə mə nitawin rirkun nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə, mor əriə kisatuaturuk. ¹³ Ror pən, pəh kitawə tuksor məkna, mhatərhav

13:7: Hib 6:12 **13:8:** Sam 102:27; Hib 1:12 **13:9:** Efes 4:14

13:9: Kol 2:7 **13:9:** 1 Kor 8:8; Hib 9:10 **13:11:** Lev 16:15

13:11: Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 **13:12:** Jon 19:17

13:12: Rom 3:25 **13:12:** Efes 5:26

iruə imətawə ikin, masor kirikianə kitawə min, masərer matuk, nar apnapig narmamə kasor naurisien kimi ətawə rəmhen kin yame kimisor iran. ¹⁴ Imətawə atuatur rikək ye tokrei tanə e, mine taon yame raməmir rerin. Mərig kitawə kamhawhin taon yame tukripiuə.

¹⁵ Ror pən, pəh Yesu tukrasitu irətawə mə tukhavəhsi-pən sakrefaes kapətawə kimi Kughen nipig m-fam. Sakrefaes e kapətawə, in e, pəh khavəhsi-haktə nhag Kughen nipig m-fam, mhani-ərhav nhagin. ¹⁶ Hapəh nisəru-kinien norien huvə mine nəvraiye narimnar kapəmiə mivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kapəriə rikək, meinai norien e in rəmhen kin sakrefaes yame riki Kughen ragien tukun. ¹⁷ Sor nəkwai nəmasur minə ye niməhuak, mīseiwaiyu tuk əriə. Iriə e kasarha tuk nımraghien kapəmiə mhapəh nisapisien, meinai iriə kharkun mə tuk nipig kirik, tukasəkeikei mhani-ərhav wok kapəriə tuk Kughen. Pəh kimiə taksor mə rikiriə tukragien tuk wok e. Mərig tukmə nakasor rikiriə ripəh nagienien tuk wok kapəriə, to khapəh nisasituyen irəmiə.

¹⁸ Səhuak tuk əmawə, meinai yakharkun mə kapəməwə norien in ratuatur əmə, kini yaksorkeikei mə nipig mi-fam kimawə jaksor əmə norien huvə. ¹⁹ Yakorkeikei pik mə kimiə

13:13: Luk 9:23 **13:13:** Hib 11:26 **13:14:** Hib 12:27 **13:14:** Fil 3:20; Hib 11:10; 12:22 **13:15:** 1 Pita 2:5 **13:15:** Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 **13:16:** Rom 12:13 **13:16:** Fil 4:18 **13:16:** Sam 50:21-15; Hos 14:2 **13:17:** Hib 13:7,24
13:17: Aes 62:6; Wok 20:28 **13:18:** 1 Tes 5:25 **13:18:** Wok 23:1

takasəkeikei misaiyoh Kughen mə jakrerig-pre aihuaa əmə məm əmiə.

²⁰ Yakaməhuak mın tuk əmiə, mə Kughen tukrasitu irəmiə. Kughen e in e nukne nəmərinuyen. Kini In rımnor Yesu Kristo Yermaru kapətawə rımnərig nəmhəyen, mə nitawın tukraiye mor promes rerin ruə mor nəfrakisien kın. Yesu e, In yemə huvə mapita tuk nəm-huvəyen sipsip mınə kafan. Yakaməhuak mə Kughen ²¹ tukrivəhsi-pre narımnar huvə mınə fam kimi əmiə yame tukror əmiə naksəmhen tuk norien nar yame In rorkeikei. Kini yakaməhuak mə Kughen tukror wok ye nımraghien kapəmiə kırıkianə kırıkianə. Kini ye nasituyen kape Yesu Kristo, Kughen tukror kapəmiə norien rhuvə, kını rıkin tukragien pık tukun. Kini pəh kivəhsi-haktə nhag Kristo nıpig mıfam, mamvən, infamien rıkək. Amen.

²² Piak mınə mine nowinik mınə. Nəkwəkwə e kafak rıpəh napomh-pıkien. Mərig yakamaiyoh skai əmiə mə taksor-ru kapəmiə nərigien rapomh mın mə taksətərig kın kafak nəgkiarien yame ravəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Yakorkeikei mə takharkun mə kimirisin pi-autawə e Timoti ye kalabus. Tukmə in ruə aihuaa, kimru mın jakraurə.

²⁴ Sokrən huvə kimi nəməhuə mınə kapəmiə mine nəməhuak mınə iməmiə ikın. Nəmə Itali kasokrən huvə irəmiə.

²⁵ Pəh Kughen tukrautə-pre kın nihuvəyen kafan kimiə əmiə mınə fam. Amen.

13:20: Rom 15:33 **13:20:** Wok 2:24 **13:20:** Jen 17:7,13,19;
Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 **13:20:** Hib 9:20 **13:20:**
Jon 10:11 **13:21:** Fil 2:13 **13:21:** Rom 11:36

**Nəkʷəkʷə imərhakə kape kughen: nirpenien
vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language
of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna
de Vanuatu**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b